

miljøutfordringen

Miljøutfordringen

*av RV/AKPs arbeidsgruppe
for miljøpolitikk*

*Utgitt av Studieutvalget i AKP(m-l)
Copyright K/S Studietjenester A/S
Trykk: Reprografisk Industri*

ISBN-82-7392-012-7

Heftet fås kjøpt hos
Studietjenester, tlf 02/206912
Postboks 8770, Youngstorget
0028 Oslo 1

MILJØ-UTFORDRINGEN

Et studieopplegg om rød miljøpolitikk

INNHold:

Innhold	s. 1
Forord	s. 3
Om bruken av heftet	s. 4

Møteserien:

1. møte: Globale miljø- og ressursproblemer og Norges ansvar	s. 5
2. møte: Drivkrefter bak miljøproblemene nasjonalt og internasjonalt	s. 19
3. møte: Hva trenger folk i Norge - økt livs- kvalitet eller økt forbruk av natur- ressurser?	s. 31
4. møte: Sosialismen - et tryllemiddel mot miljøproblemer?	s. 40
5. møte: Miljøkampen, arbeidsplassene og arbeiderklassen	s. 47
6. møte: Mål og utfordringer for en rød miljø- politikk	s. 56
7. møte: Tenk globalt - handle lokalt	s. 63

Tilleggs litteratur:

1. møte

- Miljøverndepartementet: Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Vår felles framtid. Kort presentasjon fra "Miljø-status 1987"
- s. 11
- Eystein Jansen: Blir jorda varmere?
- s. 13
- AKP/RV: Vi anklager
- s. 14

2. møte

- Erik Steineger: Norge og 3. verdens regnskoger
- s. 24
- Miljømord under planlegging.....
- s. 25
- De multinasjonale selskapene og miljødeleggelsene.....
- s. 26
- Marianne Gjorv: En miljøpolitisk skandale
- s. 27
- Finn Sjøe: De herskendes rapport
- s. 29

3. møte

- Tron Øgrim: Hva betyr økonomisk vekst?
- s. 34
- Steinar Lem: Vekst og vett
- s. 35
- I-hjelpen til Norge.....
- s. 36
- Berit Morland: Biltrafikken som naturkatastrofe
- s. 38

4. møte

- Rasmus Hansson og Jørn Siljeholm: Kommunistisk vekst og vern s. 43
- Jens Andersen: Økonomi og miljøvern s. 45

5. møte

- Frederic Hauge: Fagbevegelse og miljøvern s. 52
- Miljøvern eller arbeidsplasser. Telemark AKP(ml).....s. 53

6. møte

- Kjersti Ericsson: Miljø-utfordringa s. 61

7. møte

- Paal Sørensen: Gjør noe med bomiljø- og trafikkproblemene! s. 66

Adresseliste s. 68

FORORD

Dette heftet om miljøpolitikk er laget som en studiesirkel og henvender seg i første rekke til folk i og rundt RV og AKP og folk ellers med interesse for et revolusjonært politisk alternativ. Det er laget av RV/AKPs arbeidsgruppe for miljøpolitikk.

Det har tatt tid før den revolusjonære bevegelsen i Norge har innsett betydningen og rekkevidden av miljøkampen. Andre krefter har satt disse spørsmålene på den politiske dagsordenen. Men kampen mot de økologiske katastrofene som er under utvikling, er et av de store klassekampsspørsmålene i vår tid. En økologisk forsvarlig bruk av naturen lar seg ikke forene med kapitalistenes krav til maksimal profitt. Fortsatt kapitalisme er derfor en trussel mot selve grunnlaget for livet på jorda. Kampen for å bevare natur og miljø kan bli en svært viktig, revolusjonær drivkraft.

Men heller ikke sosialisme er nok til å sikre en økologisk forsvarlig bruk av naturressursene. Historia til de landa som har prøvd å praktisere sosialisme, er full av eksempler på rovdrift, forurensning og økologiske kriser. For at sosialismen skal kunne framstå som et troverdig alternativ til kapitalismens ødelegging av miljøet, må den sosialistiske planøkonomien anerkjenne hensynet til naturgrunnlaget som ramme for menneskelig produksjon og forbruk.

Her står spennende teoretiske, politiske og praktiske utfordringer i kø. Like lite som kvinnekampen er miljøkampen et isolert delspørsmål - den får betydning for alle områder av politikken.

Vi mener miljøspørsmålene må prioriteres langt høyere i den revolusjonære bevegelsen i tida som kommer. Denne innsatsen har såvidt begynt: I 1987 og 1988 fikk AKP og RV vedtatt nye program med langt skarpere miljøprofil enn tidligere, og det er satt i gang egne bøllekurs for folk som vil bli miljøaktivster. Men fortsatt står ofte miljøspørsmål langt bak i køen. Både i 1987 og 1988 var f.eks. klassekamp-togene 1.mai uten miljøpolitiske paroler i Oslo og flere andre større byer.

Hensikten med dette heftet er for det første å få flere progressive til å engasjere seg i miljøkampen, som lenge har pågått med ganske stor styrke. For det andre håper vi heftet vil gi kunnskaper som kan gjøre det mulig å integrere miljøperspektivet i alle deler av den revolusjonære politikken. Sist, men ikke minst ønsker vi å stimulere til diskusjon og teoretisk nybrottsarbeid.

Kjersti Ericsson
Sign.

Aksel Nærstad
Sign.

OM BRUKEN AV HEFTET

Hftet er først og fremst beregnet på bruk i studieringer, men egner seg også for sjølstudium. Det er lagt opp til sju studiemøter. Hftet inneholder en kort innledning til hvert møte og forslag til spørsmål til diskusjon. Vi har prøvd å finne fram til spørsmål som vi vet det kan være stor uenighet om også blant progressive, heller enn å velge spørsmål der det finnes ett enkelt fasitsvar. Studiedeltakerne står sjølsagt fritt til å droppe noen av spørsmålene eller velge andre diskusjonsemner i stedet.

For at ikke møtene skal bli for omfattende, tror vi diskusjonstemaene med fordel kan begrenses til 3 - 4 pr. møte. Når vi har satt opp flere forslag, er det for at deltagerne skal kunne velge tema etter sine egne forutsetninger og interesse. Dere står sjølsagt også fritt til å velge andre diskusjonsemner enn dem vi har foreslått.

For at diskusjonen skal bringe deltakerne framover, er det nødvendig at alle forbereder seg før møtene. Å lese hovedinnledningen til hvert møte er minstekrav, men helst bør du også lese tillegglitteraturen på forhånd. Noter ned ting du lurert på, er uenig i eller som du synes er særlig viktig!

Vi har prøvd å unngå for mange vanskelige faguttrykk og fremmedord. Likevel er det ikke til å unngå at det av og til dukker opp begreper som kan være ukjente for mange. Slike begreper har vi forsøkt å forklare første gang de forekommer. Å lære nytt stoff krever at en også lærer seg nye begreper, og vanskelighetsgraden i dette hftet skulle ikke være verre enn f.eks. i stoff om tariffspørsmål.

Møtene krever ikke noen særskilt innleder, men det er nødvendig at noen kan være ordstyrer og sørge for at diskusjonen fører fram til konklusjoner. I spesielle tilfelle kan Studieforbundet forsøke å formidle kontakt med personer utenfra med spesialkunnskaper om temaer som ta opp i møtene.

Bak i hftet har vi trykt en liste med adresse og telefonnummer for en rekke miljøvernorganisasjoner og aktuelle offentlige organer. Bruk den til å ta kontakt med organisasjonene når du tar opp lokale saker og vil ha større bredde bak aksjonen, eller for å skaffe deg lovverk og utredninger fra myndighetene.

Møte nr. 1

Globale miljø- og ressursp problemer og Norges ansvar.

“Kan hende det gjelder å redde vår jord,” skrev Rudolf Nilsen i 1921 i det berømte diktet “Revolusjonens røst”. Med dagens kunnskaper om miljøsituasjonen på kloden hadde han trolig sløffet ordene “kan hende”. En rekke ekspertrapporter peker klart og tydelig på at det går mot en økologisk katastrofe av verdensomfang hvis ikke forurensningen og rovdriften på naturen tar slutt. Og det haster med å legge om kursen. Det er de neste 20 - 30 årene som avgjør om menneskene skal lykkes i å snu utviklingen i en retning som naturgunnlaget kan tåle, eller om det blir naturen selv som oppretter økologisk balanse på en måte som fører til massedød av både mennesker, dyre- og planteliv.

Disse perspektivene går igjen både i den amerikanske “Global report 2000” til president Carter (1979) og i rapporten fra FNs Verdenskommisjon for miljø og utvikling, som ble ledet av Gro Harlem Brundtland (1987) (1). En rekke offisielle maktorganer har altså omsider innrømmet at dagens utvikling vil gi de dystre konsekvensene mange miljøvernorganisasjoner advarte mot allerede for 20 - 30 år siden.

Hvilke miljøproblemer er det så som er så alvorlige at de kan kalles globale, dvs at virkningene gjør seg gjeldende over store deler av kloden?

Drivhus-effekten gir varmere klima fordi økt innhold av forurensninger i atmosfæren reduserer varmeutstrålingen fra jorda til verdensrommet. Det er særlig utslippene av karbondioksyd (CO₂) som bidrar til dette. Slike utslipp skyldes forbrenning av såkalt fossilt brennstoff, først og fremst bensin, olje, gass og kull. Forskerne mener dagens utvikling vil bety fordobling av innholdet av karbondioksyd i atmosfæren innen år 2030, og at konsekvensen blir temperaturøkning på 2 til 4 grader celsius. Økningen blir størst ved polområdene (6 til 8 grader). Resultatet kan også bli nedsmelting av innlandsis ved polene slik at havet stiger og oversvømmer bl.a en rekke av verdens havnebyer og viktige jordbruksområder. Også ørkenspredning kan bli en følge av klimaendringene (2).

Skader på ozonlaget i atmosfæren. For få år siden ble det oppdaget et “hull” i ozonlaget over Antarktis. De siste 7 årene har “hullet” vokst til et flatemål på størrelse med USA, og det har skjedd et tap av ozon på 40 - 60 % om vinteren. Mye tyder nå på

Utviklingen i ozonhullet over Antarktis fra 1981 til 1985

1981

1982

1983

1984

1985

■ Ca. 60% reduksjon i ozonlaget
□ Ca. 50% reduksjon i ozonlaget

Kilde: New Scientist

"Miljøstatus nr. 1 1987"

HVA SKJER MED OZONLAGET?

Ozon er en blekblå gass som er giftig for mennesker selv i små konsentrasjoner. Gassen dannes ved bakkenivå som følge av kjemiske reaksjoner der sollys reagerer på forurensning. Ozon på bakkenivå utgjør endel av den fotokjemiske smogen, og høyt ozoninnhold i lufta fører til skader på planter og trær. Ozonet trenger inn i bladene og angriper de grønne cellene.

Ozonet i stratosfæren over oss (30 - 50 km) beskytter jordens overflate mot den ultrafiolette strålingen som ellers kunne ha fjernet mesteparten av livet på landjorda. Ozon er en form for oksygen, vanlig oksygen inneholder to atomer, mens ozon inneholder tre. Ozonlaget eksisterer fordi oksygen i de lavere luftlag i atmosfæren stiger opp i stratosfæren. Her splittes de to atomene i oksygenatomet av de ultrafiolettestrålene fra sola, og nye molekyler med tre atomer, ozonet, dannes.

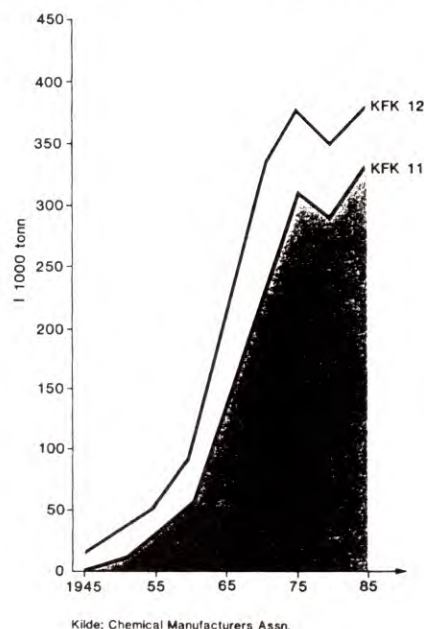
I løpet av de siste 10 årene har man registrert en gradvis svekkelse av dette ozonlaget. Mellom 1978 og 1985 ble det observert en reduksjon av ozonlaget i stratosfæren på 7 prosent. I denne perioden er det også observert svære "hull" i ozonlaget over Antarktis. I 1987 ble det målt reduksjoner på mer enn 50% i løpet av våren, før situasjonen rettet seg delvis opp igjen i løpet av den antarktiske sommeren.

Hovedårsaken til nedbrytningen av ozonlaget er utslipp av syntetiske stoffer som inneholder klor og brom, bl.a KFK (freon) og halloner. Disse stoffene er motstandsdyktige nok til å greie den rundt 10 år lange turen opp til ozonlaget. Der oppe spaltes de av det ultrafiolette lyset. Brom og kloratomer frigjøres. Her fungerer de som katalysatorer, og bryter ned andre stoffer uten at de selv blir endel av de nye stoffene. Derfor er de virksomme svært lenge. Et kloratom kan ødelegge 100.000 ozonmolekyler, og ha en "levetid" i stratosfæren på rundt 100 år.

Utslipp av freongasser og andre stoffer som ødelegger ozonlaget er derfor en av de alvorligste forurensningsstruslene vistår overfor. I en rapport fra Worldwatch institute i Washington, 1987, ble det slått fast at hvis forurensningen av disse stoffene fortsatte i samme tempo som nå, så ville hele livsgrunnlaget på kloden være truet en gang i midten av neste århundre. De siste årene har det blitt tatt tiltak for å få til internasjonale avtaler for å redusere utslipp av freon-gasser. Høsten 1987 undertegnet 50 land en nedtrappingsplan for freon (KFK). Nedtrappingen skulle skje etter følgende plan: I 1990 fryses forbruket til det som er nivået i 1986. Reduksjonene skal deretter reduseres med 20 % innen 1994. I 1999 skal forbruket være redusert med 50%.

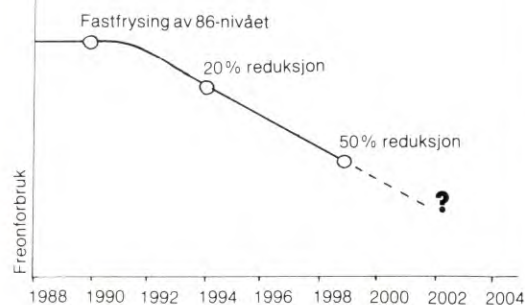
I boka Himmelhullet skriver John Gribbin (Cappelen 1988): "Selv om Montrealavtalen fungerer etter hensikten, utsetter den oss for en økning i det stratosfæriske klor i mengder som ligger tre ganger over det nåværende nivået i 2020 - ti ganger klorkonsentrasjonen før bruken av KFKer ble alminnelig. Rowland konkluderer med at hvis utslippene på grunn av et eller annet mirakel stopper umiddelbart, ville ozonuttynningen fortsette å øke i to tiår på grunn av KFKenes lange levetid i atmosfæren. En levetid på 120 år innebærer at 90% av KFK-molekylerne som allerede finnes i luften i 1987,

Utslipp av KFK 12 og KFK 11

Utviklingen i globalt utslipp av KFK 11 og KFK 12. De to viktigste ozonnedbrytende freongassene. Kilde: Miljøstatus nr. 1 1987.

fortsatt vil finnes der i år 2000. 39% er der fortsatt i 2100, og syv prosent til og med 2300. Skadene vi allerede har anrettet på ozonlaget, kommer til å følge oss og våre barn og barnebarn gjennom det 21 og 22 århundret."

I følge Montrealavtalen skal utslippene av freon trappes ned slik plansjen viser. Bare 50 land har undertegnet avtalen. Selv om avtalen følges vil vi i 2020 ha tre ganger mer klor i stratosfæren enn i dag. Fig. fra Miljømagasinet nr. 4, 1987.

at et liknende "hull" er i ferd med å utvikle seg med sentrum over Svalbard. Skader på ozonlaget reduserer beskyttelsen mot ultrafiolett stråling. En liten økning av denne strålingen kan bl.a. mangedoble tallet på hudkrefttilfeller. En viktig årsak til reduksjonen av ozonlaget er utslipp av klorfluorkarboner, bl.a. freon, som brukes i syntetiske isolasjonsmaterialer (bl.a. kjøleskap), i sprayflasker, til avfetting og i varmepumper (3). Avgassene fra flytrafikk svekker også ozonlaget.

Avskoging og forørkning. De tropiske regnskogene ødelegges nå i et veldig tempo. I løpet av de siste hundre årene er regnskogene redusert fra 16 millioner til 8,5 millioner kvadratkilometer. Forsetter utviklingen som nå, vil disse jordas "lunger" være borte om 50 - 60 år, og dermed også livsgrunnlaget for mer enn en million plante- og dyrearter. Når vegetasjonen forsvinner, blir det tynne jordlaget sterkt utsatt for erosjon. Sammen med overbeiting og utpining av jorda gjør dette at det svært ofte blir ørken der det tidligere var regnskog (4).

Energiforbruk og rovdraft på ikke-fornybare naturressurser.

Mange av de råvarene og energikildene som brukes i dag, er

begrensete ressurser som det har tatt naturen mange millioner år å lage. Et eksempel på dette er oljen. For hvert tonn olje som forbrennes, blir det ett tonn mindre igjen til framtidige generasjoner.

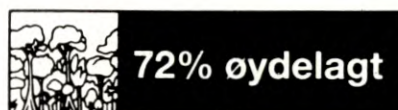
Med dagens utvikling vil energiforbruket på jorda øke til det tredoble innen år 2020, og oljereservene på jorda ta slutt om 30 - 60 år (5). For miljøet vil et så høyt energiforbruk ha uhyggelige følger. Brundtlandkommisjonen peker på at det eneste forsvarlige er en "lav-energi-framtid", og at særlig industrilandene må spare energi for at U-landene skal kunne

Det opprinnelige økosystemet på jorda er i ferd med å bryte sammen. 42 prosent av regnskogen som fantes før koloniseringa har gått tapt for alltid. I Vest- og Sentral-Afrika dreier det seg om hele 72 prosent. Moten med å bruke tropiske edeltresorter (seder, mahogny, eik osv.) i industrilanda har skapt en profittratta rovdraft på de tropiske regnskogene. Ødelegginga går ubønnhørlig videre. Hvert sekund blir et område på størrelse med en fotballbane rasert. Samtidig øker ørkenspredninga som følge av klimaforandringer etter skogødeleggelser.

Ødelegginga av dei tropiske skogane

Opphavleg areal med tropisk regnskog = 100%

Aust-Afrika/
Vest-Afrika

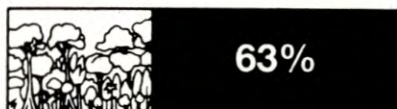
Sentral-Afrika

Latin-Amerika

Sør-Asia

Søraust-Asia

I heile verda

utvikles teknisk samtidig som det samlede energiforbruket på jorda holdes på et forsvarlig nivå.

Miljøgifter og farlig teknologi. Mye av den produksjonen som foregår i dag, fører til skadelige avfallsprodukter som en ikke har skikkelige løsninger for hvordan en skal behandle. Et eksempel er radioaktivt avfall fra atomkraftverk, der radioaktiviteten holder seg i flere tusen år. Kvikksølv og andre tungmetaller er et annet eksempel. I tillegg til den "normale" forurensningen og forgiftningen, er

mange produksjonsprosesser også utsatt for ulykker. Reaktorulykken i Tsjernobyl er et opplagt eksempel. Forskerne mener en må regne med en slik ulykke hvert 4. år. Også skipsforlis og "blow-outs" som gir store oljeforurensninger er hendelser en må regne med flere av i framtiden.

Forsuring og skogsdød. Utslipp av svovel og nitrogen fra industri og trafikk fører til sur nedbør på tvers av landegrensene. I mellom-Europa er store deler av skogen skadd. I Vest-Tyskland gjelder det f.eks. nær 60 % av all skog, og 3 % av skogen er allerede død. I Norge er det foreløpig ikke påvist slike skader på skogen, men innsjøer i store deler av Sør-Norge er fisketomme på grunn av sur nedbør.

Fattigdom, sult og befolkningsvekst. Hvert år dør 40 millioner mennesker direkte eller indirekte av sult, det er like mange døde som om 300 fulle jumbojetfly falt ned hver dag. De rike landas regjeringer og selskaper kontrollerer matvareprisene og tvinger u-land til å eksportere matvarer. Landa i den 3. verden tvinges dessuten til å dyrke f.eks. kaffe eller peanøtter (cash-crop) i stedet for matvarer for sine egne innbyggere.

Selv om sulten i dag skyldes fordelingen av maten og ikke mangel på mat, er det klart at jorda ikke kan fø et ubegrenset antall mennesker. Om 20 - 30 år vil folketallet på jorda ligge rundt 8 milliarder. Skulle alle forbrukt like mye av jordas ressurser som en gjennomsnittsnitts innbygger i USA, mener forskere at kloden bare ville tålt 1 milliard innbyggere.

Havet som søppelfyllplass. Forskere, kystbefolkning og fiskere blir i økende grad konfrontert med økokatastrofer i havet - også i Norge. I Nordsjøen har algeproblemene og eutrofiering (oksygensvikt) satt søkelyset mot den enorme forurensningen av dette havet. I Barentshavet har selinvasjonen rettet oppmerksomheten mot overbeskatningen av fisk, bl.a. lodde. Dette er problemer som det har blitt advart mot i årevis.

Ved en erkkke store hav går katastrof
Norges ansvar. Samtidig med at "Miljø-Gro" er blitt verdenskjendis på grunn av Brundtland-rapporten, får norsk industri fortsette å slippe ut store mengder svovel og tungmetaller og bidra til den internasjonale sure nedbøren og forurensningen av Nordsjøen. Norge har med rette kritisert bl.a. Storbritannia som spyr ut mengder av urensset

I Vest Tyskland er nær 60 prosent av all skogen skadet som følge av forurensning. Deter bare et tidsspørsmål før vi vil kunne få lignende problemer i Norge. Bilde: Skogsdød i Sør Norge. Foto: Knut H. Thygesen.

fabrikkrøyk og nekter å slutte seg til "30 %-klubben". Nå viser nye beregninger fra Statistisk sentralbyrå at Norge ikke vil klare å redusere SO₂-utslippene med 30 % slik vi har forpliktet oss til, og heller ikke kunne undertegne avtale om tilsvarende reduksjon av nitrogenoksyd-utslipp (6). Regjeringen legger til rette for fortsatt vekst i biltrafikken, som spyr ut både nitrogen og karbondioksyd, som vi vet er med på å forsterke "drivhus-effekten".

Knappt noe annet vesteuropeisk land bruker så lav andel av nasjonalproduktet til miljøverntiltak, og Norge er på bunn eller blant de dårligste også når det gjelder satsing på spesialavfallsbehandling og forskning om miljøvennlig energi. Norske myndigheter har nærmest neglisjert advarslene mot algeproblemer i Nordsjøen og rovfiske i Barentshavet, og bidratt minimalt til forskningsinnsats og rensetiltak.

Staten og bedriftene i Norge er innvevd i den kapitalistiske og imperialistiske økonomien som utarmer den 3. verden og framtvinger sultkatastrofer. Internasjonaliseringen og utflaggingen av norsk industri fører til at stadig flere norske foretak blir ansvarlige for miljø-mord i den 3. verden. Men også folk flest i Norge har vent seg til et forbruk av råvarer og energi som vanskelig kan fortsette hvis jordas ressurser skal fordeles rettferdig og forbrukes på en økologisk forsvarlig måte.

Norge er et lite land med under en promille av jordas befolkning. Mange hevder derfor at det vil ha liten betydning om Norge legger om kursen i mer økologisk riktig retning, og at det ikke er noen grunn til at Norge skal "ofre" seg mens resten av industrilandene fortsetter som før.

Men ett sted må en begynne, på samme måte som f.eks. i spørsmålet om boikott av Sør-Afrika. I de nærmeste årene må vi dessuten regne med at utlandet vil følge nøye med hva slags miljøpolitikk som føres i Norge, siden vår egen statsminister var leder for verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Kravene miljøaktivister stiller i Norge, er ofte de samme som folk slåss for i andre land. Hvis vi får gjennomslag her hjemme, vil det være en inspirasjon for andre, et konkret eksempel på at det nytter å kjempe og et bevis på at mer miljøvennlige løsninger er mulige i praksis. Spesielt vil det ha mye å si både for miljøkamp og klassekamp i andre land hvis et framtidig sosialistisk Norge viser verden en veg å gå for å løse miljøproblemene.

Neste møte vil ta opp drivkreftene bak miljøproblemene nasjonalt og internasjonalt. Hvilke politiske og økonomiske forhold står i vegen for et bedre miljø, og hva hindrer miljøkampen i å få større gjennomslag?

Amazonas skattekamer

■ Brasil gjemmer et økonomisk og økologisk skattekamer i landets eventyrlige Amazonas og tropiske regnskog.

■ Samtidig er Brasil offer for en økonomisk og økologisk rovdrift som truer landet med økonomisk bankerott og økologisk ragnarokk. Skjelden er sammenhengen mellom imperialismen og kapitalismens hensynsløse framferd overfor natur og miljø lettere å se.

■ Amazonasområdets rikdom har tiltrukket seg den internasjonale storfinansens interesser. Her finnes det største belte av tropisk regnskog, verdens mest vannrike elv, enorme mengder mineraler; gull, sølv, bauxitt, kvikksølv, sink, nikkel. Veldige ressurser og profitt ligger gjemt midt i hjertet av denne økologiske skattekisten der en svært stor del av jordas plante og dyrearter lever.

■ Nå utrykkes dette livet i raskt tempo, liksom denne jungelens indianere har blitt det. Det er bare 5000 igjen av Amazonas' urbefolkning, mens en million levde her — da kolonialiseringen startet — i pakt med den naturen det har tatt 60 millioner år å utvikle.

■ Den tropiske regnskogen og livet i den forsvinner i et raskt tempo. Forskerne i det nasjonale forsknings-senteret INPA er redde for at om få ti-år er det lite igjen av Amazonas' jungel. Det er eksport av edle tresorter, hogst til varmekraftverk, avbrenning til beitemarker for storfe, drift, industrialisering og nydyrking som raserer skogen.

ARTER FORSVINNER

Mer enn 90% av alle arter som har levd har forsvunnet. De har blitt borte ad naturlig vei, ofte ved at "bedre" eller "sterkere" arter har kommet i stedet. Etter at mennesket var kommet på scenen og hadde lært seg å gå på jakt, gikk taps-ratene i været. Tidlig i det tjuende århundre ble én art borte hvert år.

De naturlige omgivelsene blir idag ødelagt og forringet på alle kanter, og utryddelsestakten har helt sikkert nådd en art pr. dag. Endel biologer mener at antallet er betydelig høyere. Mot slutten av dette århundret **blir det anslått at vi kan ha mistet 1 million arter**. Når vi er kommet til midten av neste århundre er kanskje **en firedel av alle arter tapt**. Omfanget, og det korte tidsrommet det gjelder, gjør at denne utryddelsesprosessen vil være en større biologisk katastrofe enn noe annet siden livet begynte. **Den overgår langt den store utdøingen av dinosaurer**, sammen med de samhørende organismene for 65 millioner år siden.

Vi vet at det finnes rundt 45 000 arter av virveldyr på jorden, omtrent 250.000 høyere plantearter og ca 100.000 lavere plante-arter. De virvelløse dyrene utgjør flertallet av de 5 - 10 millioner arter som en antar finnes på jorda i dag. Av disse utgjør insektene ca. 80%. Det største artstapet idag skjer blant virvelløse dyr, spesielt insekter. Da naturvernerene sa at det forsvant en art årlig, tenkte de nesten utelukkende på pattedyr

og fugler. Til sammen teller disse bare 13.000 arter. Botanikerene har en rimelig bra oversikt over de plantene som som i øyeblikket trues av utryddelse.

I alt har de kommet til at det dette gjelder 25.000 arter. Som en tommelfingerregel regner en med at det finnes mellom 20 og 40 dyrearter for hver planteart, arter som er avhengig av plantene for å overleve. For hver plante som forsvinner, kan et langt høyere antall dyrearter forsvinner.

Vi vet at omtrent hver tiende planteart kan regnes som truet. Det samme forholdstallet regnes gjelder for for pattedyr og fugler. Det synes også å gjelde for andre virveldyr, slik som fisk, krypdyr og amfibier. Hvis vi bruker denne beregningen for virvelløse dyr også, er det **all grunn til å tro at mellom 500.000 og 1.000.000 arter er truet i dag**.

Ironisk er det sannsynlig at de artene som som overlever denne bølgen av utryddelse, vil omfatte et uvanlig høyt antall av opportunistiske arter. Arter som vil ha en evne til å flytte til økologiske nisjer som er tomme p.g.a utryddelsene, eller som kan livnære seg på vårt avfall. Av kjente opportunistiske arter har vi husflue, kanin, rotte og ugress. Vi står i fare for å skape en verden av skadedyr. (Kilde: Gaia, verdens miljøatlas, Universitetsforlaget 1987).

Rovdrift og overbeskatning er en av årsakene til at en stor del av jordas dyre- og plante-arter vil forsvinne. I løpet av de neste 75 årene kan så mye som 1/4 av artene være utryddet.

FORDYPNINGSSTOFF TIL MØTE 1:

- * **Verdenskommisjonen for miljø og utvikling.** Vår felles framtid. Kort presentasjon fra "Miljø-status 1987".
- * **Vi anklager.** AKP/RV sitt brev til Verdenskommisjonen for miljø og utvikling om statsminister Brundtlands mangelfulle oppfølging av Brundtlandrapporten.
- * **Blir jorda varmere?** Eystein Jahnsen

FORDYPNINGSSTOFF

VERDENSKOMMISJONEN FOR MILJØ OG UTVIKLING.

“Vår felles framtid”.

Utdrag fra miljøverndepartementets presentasjon i
“Miljø-status 1987”.

Miljø og ressurskriser truer liv og virke på jorda samtidig som den skjeve fordelingen mellom rike og fattige land bare øker. Denne utviklingen fikk FNs Generalforsamling til å opprette Verdenskommisjonen for miljø og utvikling med Gro Harlem Brundtland som leder. Kommisjonen fikk i oppdrag å utvikle “Et program for globale reformer”. Den startet oppdraget i 1984, og i de 900 dagene den har arbeidet,

har den hatt omfattende åpne høringer i alle deler av verden. Den 27 april 1987 la kommisjonen fram rapporten “Vår felles framtid”.

Verdenskommisjonen framhever at det nytter å drive miljøvern. Rapporten er altså ikke en dommedagsprofeti, men peker på en vei vi kan gå for å sikre framgang for hele jordas befolkning i framtida. Hvis vi vil, har vi i dag både kompetanse og kunnskap til å løse fattigdoms og miljøproblemene i verden, men det haster. “Vår felles framtid” gir en grundig analyse av de alvorlige utviklingskrisene verden i dag står overfor. Rapporten

understreker at økologi og økonomi, fattigdom og miljøproblemer henger nøye sammen. Rapporten er på 350 sider, og her er et lite utdrag av anbefalingene:

Bærekraftig utvikling.

Kommisjonen innfører begrepet “bærekraftig utvikling” som et mål for all menneskelig virksomhet. Skal jorda og vi mennesker som lever på den ha noen framtid, må vi dekke behovene våre idag uten å ødelegge kommende generasjoners muligheter til å dekke sine behov. Vi må styre utviklingen slik at vi bruker naturressurser uten å forbruke dem. Miljøpolitikk er avhengig av langsiktig tidsperspektiv, og miljøhensyn må inn i alle beslutningsprosessene. Vi må forebygge framfor å reparere.

Økonomisk vekst

er en forutsetning for en bærekraftig utvikling og for å løse fattigdoms og miljøproblemene. Men en ny økonomisk vekst forutsetter et nytt vekstbegrep som innebærer at godt miljø er en forutsetning for vekst. Derfor må vi ta vare på naturressursene.

Skal jorda og vi mennesker som lever på den ha noen framtid, må vi dekke behovene våre i dag uten å ødelegge kommende generasjoners muligheter.

Fattigdomsproblemene må løses for å begrense den enorme befolkningsveksten, og både fattige og rike land må legge kursen om mot en mer rettferdig fordeling av ressursene.

Råvarepriser

Utviklingslandene må sikres skikkelige priser på råvarene sine. Slik vil eksport av råvarer gi utviklingslandene en større andel av inntektene.

Kapitaloverføringer

Overføringer av kapital fra industriland til utviklingsland må bli langt større enn idag. Utviklingsbanker og bistand-organisasjoner må tilføre utviklingslandene penger og støtteprosjekter som tar vare på miljøet. Dett er nødvendig for at utviklingsland skal hankses med gjeldsbyrdene uten å ødelegge livsgrunnlaget sitt.

Matforsyning

Jordreformer og støtte til småbønder må til for å sikre matforsyningen. Industrilandenenes matproduksjon har vært sterkt subsidiert og beskyttet mot internasjonal konkurranse. Dette har ført til for sterk utnyttelse av jordsmonnet og høyt forbruk av kjemikalier. Resultatet er forurensning av vann og matvarer. Industrilandenenes overproduksjon fører til lave priser og undergraver utviklingslandenes muligheter til å få solgt sine produkter internasjonal handelspolitikk må endres her.

Artenes mangfold

Arter og økosystemer må vernes for å sikre artsmangfoldet. Arvestoffene som finnes både i ville og tamme arter er helt nødvendig for å sikre bedre matvareproduksjon og nye medisiner. Dessuten er de viktige råstoffer for industrien.

Energi

Energiforbruket vil stige. Det må satses på mer effektiv utnyttelse av de energikildene vi alt har gjennom energioptimering. I framtida må energiforbruk basere seg på fornybare kilder som vann, vind, bølger og sol. Utnyttelsen av atomkraftverk kan bare forsvares dersom vi kan løse problemene som knytter seg til denne energiformen.

Industrien

kan utnytte ny teknologi til å produsere mer av mindre. Erfaringer viser at teknologi som begrenser forurensning, er lønnsom. Det er også påtrengende behov for mer effektiv kontroll med eksport av farlige kjemikalier og dumping av farlig avfall.

Fellesområdene

Verdenshavene, det ytre rom (verdensrommet) og Antarktis er fellesområder som må forvaltes gjennom internasjonale styringsorganer og traktater. Fiskeriavtaler for å stanse overfiske må styrkes, og vi trenger også avtaler om dumping og kontroll av farlig avfall til havs. Det bør etableres et eget styringsorgan for å sikre at verdensrommet blir et fredelig område.

Industrilandenenes overproduksjon fører til lave priser og undergraver utviklingslandenes muligheter til å få solgt sine produkter internasjonal handelspolitikk må endres her.

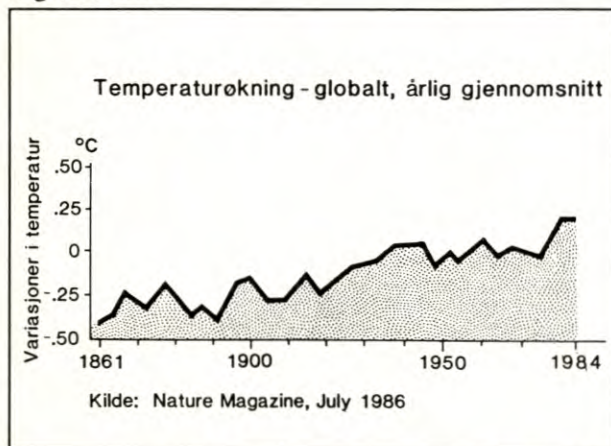
FORDYPNINGSSTOFF:

BLIR JORDA VARMERE?

Miljøkommentar av Eystein Jansen, klimaforsker, Bergen. (kronikk i Klassekampen, okt. 86).

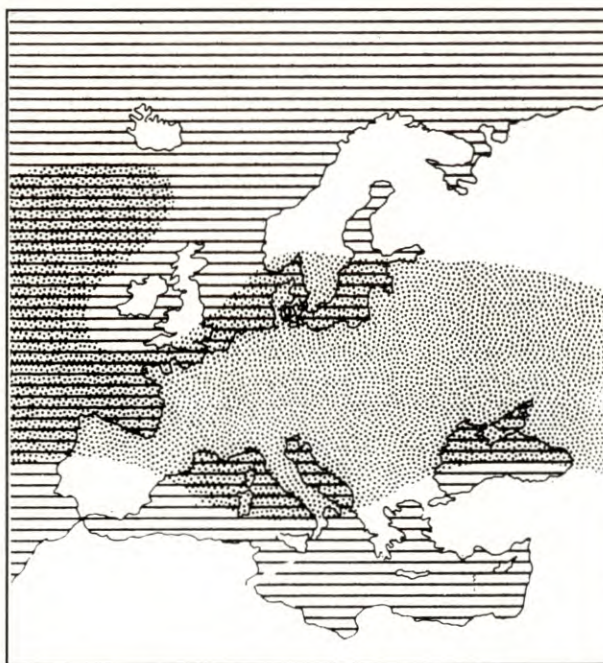
I flere år har forskere advart mot farene ved en mulig oppvarming av jordas atmosfære. De mest drastiske spådommene har vært at en oppvarming vil destabilisere og smelte ned deler av innlandsisen på Antarktis slik at havnivået vil stige med minst 6-8m, muligens mer. Årsaken til oppvarmingen ligger i de økte utslippene av gasser til atmosfæren, varmen blir innestengt, derav navnet "drivhuseffekten". Den økende nedhoggingen av tropisk regnskog forsterker denne effekten fordi planter forbruker CO₂, og danner oksyngengass som alt dyreliv er avhengig av.

Er "drivhuseffekten" reell, og blir virkningen av den så stor som enkelte hevder? Det har vært endel diskusjon om det eksisterer en drivhuseffekt. Det er vanskelig å påvise gjennom temperaturmålinger fordi det ikke finns gode nok måleserier som dekker lange nok tidsrom, og fordi effekten til nå er liten, og lett kan bli overskygget av mer kortvarige klimavariasjoner. Men alle data til nå viser entydig at CO₂ innholdet i atmosfæren stiger. Og nye resultater om globale temperaturforandringer viser ganske tydelig at det er en svak temperaturøkning i gang, og at gjennomsnittstemperaturen har steget med en halv grad siden år 1900. De fleste regner derfor med at drivhuseffekten er reell, og at vi ser de første tegn til den allerede nå. Dermed blir spørsmålet nå først og fremst å analysere virkningene av den, og ikke minst: Hva kan gjøres for å begrense den?

Konsentrasjonen karbondioksyd i atmosfæren er nå rundt 25% høyere enn for 22 år siden. Resultatet blir en sakte oppvarming av jordkloden. Plansjen er fra Miljøstatus nr. 1 1987.

Det er mildt sagt problematisk å beregne hvor stor effekten vil bli. 98% av all CO₂ er oppløst i verdenshavene. Derfor må en beregne hvor mye av utslippene som kan bli absorbert i havene, og hvordan havsirkulasjonen vil reagere på endrede klimaforhold. Sanne beregninger er svært kompliserte og inneholder idag mye usikkerhet. Oppvarmingen av atmosfæren vil ikke fordeles jevnt utover. Noen steder vil klimaet endre seg lite, f.eks rundt ekvator, mens andre steder vil det være større respons.

Oppvarmingen av jorda vil føre til store regionale forskjeller når det gjelder klima og temperaturutvikling. Det prikketede området viser deler av Europa som sannsynligvis får kaldere vintre. Kilde: Climatic Research Unit., University of East Anglia, gjengitt i boka Himmelhullet.

Beregningen av den globale temperaturøkningen innen år 2030 varierer fra 1 til 3 grader, og beregningen av virkningen i nordområdene variere fra 3 - 8 grader. Disse forskjellene skyldes at det er ytterst komplisert å lage modeller for det globale klima. Den vesentlige delen av innlandsisen i Antarktis er relativt ustabil fordi størsteparten av volumet befinner seg under havnivå, og den dermed lettere kan kalve og bryte opp hvis havnivået først begynner å stige. Om dette vil skje med den temperaturøkningen som vi regner med, er helt uvisst. Noen hevder det, og at noe tilsvarende skjedde for 125.000 år siden, under forrige mellomistid da havet stod 6m. høyere enn nå. Men her er det ingen enighet blant fagfolk. Virkningen av en slik nedsmelting vil bli i en økning i havnivået på 6-8 m. Men bare muligheten for at verdens storbyer og store deler av det fruktbare jordbruksarealet kan bli satt under vann bør få folk til å reagere. Og de andre, mer sikre virkningene av drivhus-effekten er vel så dramatiske. Ørkenbelter kan bli flyttet, nedbør, tørke og vindsystemer kan bli forandret. Etablerte samfunn og produksjonssystemer kan bli totalt forandret. Enorme summer må benyttes for å tilpasse verden til forandringene. Og som vanlig vil den fattige delen av verden stille bakerst i køen.

Virkningen av drivhuseffekten vil være i mange generasjoner etterat utslippene har begynt å synke. Etter dette vil jorden i løpet av mange tusen år sakte bevege seg inn i en ny istid. Men det gjelder om nå er å stanse forurensningen slik at de neste generasjoner ikke skal måtte benytte alt overskudd til å reparere skader og tilpasse seg en kunstig klimaforandring det kapitalistiske overforbrukssamfunnet har skapt.

FORDYPNINGSTOFF:

VI ANKLAGER.

Åpent brev til medlemmene av
Verdenskommisjonen for jordas
miljø og utvikling - "Brundtlandkommisjonen"

27.4.88

Vi anklager Gro Harlem Brundtland for å føre en annen politikk som statsminister enn den hun som leder av verdenskommisjonen for miljø og utvikling sier er nødvendig. I respekt for kommisjonens alvorlige mandat er det med stor skuffelse og bekymring vi registrerer at den norske regjeringas politikk på område etter område fortsetter i spor som er uforenlige med en bærekraftig utvikling.

Kommisjonen oppfordrer til å tenke globalt og handle lokalt. Rød Valgallianse og AKP (m-l) i Norge vil ta rapporten på ordet, og drive en aktiv oppfølging. Nedenfor tar vi opp 10 områder der Gro Harlem Brundtland og den norske regjeringa er medansvarlige i miljø-ødeleggelser. "Tiden har kommet til å bryte med tidligere mønstre," som Verdenskommisjonens rapport sier. På ettårsdagen for framleggingen av Brundtlandkommisjonens rapport **anklager vi** derfor statsminister Gro Harlem Brundtland og hennes regjering for:

1) Mangel på oppgjør med norsk imperialisme

Verdenskommisjonens rapport sier at de miljømessige krav som stilles i forbindelse med investeringer i hjemlandet, også må stilles når bedrifter fra industriland investerer i utviklingsland. Rapporten understreker at fjerning av regnskog er et stort miljøproblem, og at urbefolkningenes rettigheter til land og andre ressurser må anerkjennes og beskyttes. **Vi anklager** statsminister Brundtland for å godta at norske bedrifter er med på miljødrap i den 3. verden. Ila-Lilleby skal etablere et silisium-verk i Brasil. En av grunnene er at miljøkravene er mindre der. Til produksjonen trengs 50 000 kubikkmeter trekull hvert år, og 15 tonn gasser skal spys ut hvert døgn. Arbeiderne ved Ila-Lilleby i Norge har streiket mot planene. Norcems datterbedrift i Liberia, Cemenco, driver tømmerekspert. Skogarealet i Liberia er redusert med 75 % siden begynnelsen av 1960-åra. Standard Telefon- og Kabelfabrikk og Elektrisk Bureau er med i jakten på kontrakter i forbindelse med Sarawak-prosjektet i Malaysia. 650 kvadratkilometer skog skal settes under vann når damprosjektet er ferdig, og ca. 5000 av urinnbyggerne skal tvangsflyttes.

Vi anklager statsminister Brundtland for å være med på å øke den økonomiske undertrykkningen av fattige land i den 3. verden.

Norge skryter ofte av å være blant de fremste nasjonene

"Vi anklager....." Foto: Klassekampen.

når det gjelder utviklingshjelp. Sannheten er at pengestrømmen fra u-land til Norge er langt større enn den norske u-hjelpen. Det er nylig gjort beregninger som viser at fall i råvarepriser og renteøkninger har brakt overføringene fra fattige land til Norge opp i 10 milliarder kroner årlig, mens den norske u-hjelpa er på 6 milliarder. Nettoresultatet av dette er "i-hjelp" på 4 milliarder kroner i året.

Verdenskommisjonens rapport peker på at virkningene av den internasjonale økonomien peker seg ut som en hovedårsak til krisa i Afrika sør for Sahara, og at krav fra kreditorer i de industrialiserte landa gjør at naturressursene i Latin-Amerika ikke kan brukes til å heve levestanden for fattigbefolkningen.

Landene i den 3. verden slåss for å frigjøre seg fra slik undertrykking. Land har nektet å betale tilbake gjeld, har nektet å underlegge seg bankenes påbud om endringer i økonomien o.l. **Vi anklager** statsminister Brundtland for ikke å gi uforbeholden støtte til slike tiltak. Tvert imot viser Norge stadig stor tilbakeholdenhet i å kritisere undertrykkinga og støtte mottiltak.

2) Ingen opp-prioritering av norsk miljøinnsats

Vi anklager statsminister Brundtland for å prioritere miljøtiltak i Norge bare i ord, og ikke sørge for nødvendige økonomiske midler.

Verdenskommisjonens rapport anbefaler at bevilgningene til miljøtiltak økes med mellom 20 og 100 prosent i de rike landene. I Norge går bare om lag 0,3 prosent av brutto nasjonalprodukt til miljøtiltak, mens andre land i OECD bruker 1,5 til 2 prosent. Hvis veksten i miljøvernbudsjettene i Norge fortsetter like langsomt som nå, vil det ta over 20 år før Norge når dagens OECD-nivå.

Norske forskningsinstitusjoner får lite midler til å drive nødvendig forskning på miljøproblemer og alternative

energiformer. Fylker og kommuner har så dårlig økonomi at de finner billige og dårlige løsninger på problemer med miljømessige konsekvenser. De fleste ordningene med statlige, øremerkete midler til miljøtiltak i kommunene er avvirket.

3) Rovdriften og forurensingen av havet forutsetter

Vi anklager statsminister Brundtland for å godta rovdrift og forurensning som fører til en dramatisk reduksjon av de levende ressursene i havet.

Norge har ført og fører en fiskeripolitikk bygd på kortsiktige profittenssyn. Den har resultert i rovdrift og overbeskatning av fiskebestanden. Rovfisket har nesten utryddet lodda, silda er borte i store områder og torskebestanden er dramatisk redusert. Fiskeripolitikken truer i dag fiskernes og kystbefolkningens livsgrunnlag. Sjøfuglbestanden er også sterkt redusert.

Dessuten er ozonlaget over nordområdene svekket. Det reduserer bl.a. planktonproduksjonen i havet og dermed næringsgrunnlaget for mye av livet i havet. Tareskogen langs store deler av kysten er borte.

Til sammen er en miljøkatastrofe i utvikling i havområdene i nord. De enkelte delene virker negativt inn på hverandre og forsterker problemene. **Vi anklager** statsminister Brundtland for ikke å gripe inn mot dette.

Vi anklager videre statsminister Brundtland for å godta norsk vannforurensning som er med på å gjøre Nordsjøen til biologisk dødt havområde. Norske fjorder er verdens mest forurensete. Titan er kjent som en forurensner det ikke er grepet inn mot til tross for overveldende bevismateriale mot bedriften og harde aksjoner fra miljøvernaktivister. Men disse bedriftene er enda større forurenser: Kronos Titan i Fredrikstad, Tofte Cellulose på Hurum, Falconbridge i Kristiansand, Borre-gaard industrier i Sarpsborg, Saugbrugsforeningen i Halden, Elkem A/S i Bremanger og Norsk Hydro i Porsgrunn.

Over store deler av landet går kloakken rett i sjøen uten rensing. Mange steder slippes store mengder ut nær boområder, fiske- og badeplasser. Nedbyggingen av kommuneøkonomien reduserer kloakkrensetiltak.

4) Ingen handlingsplan mot luftforurensninger

Vi anklager statsminister Brundtland for å tillate økt luftforurensning i stedet for å redusere den.

Sur nedbør er et stort miljøproblem i Norge. Det regner ned 300 000 tonn svovel i Sør-Norge hvert år. Fisken er helt eller delvis utdødd i store deler av Sør-Norge. Norske myndigheter prøver å framstille sur nedbør som et problem som andre land påfører Norge. Men Norge står sjøl for betydelige utslipp, og målt pr. innbygger er Norge blant de nasjonene som forurensner mest.

Verdenskommisjonens rapport peker på at det er mange

kilder til luftforurensninga, og at det nødvendig med allsidige tiltak overfor industriutslipp, biltrafikk og annen forbrenning av fossilt brensel.

De tiltakene statsminister Brundtland har satt inn, holder ikke mål. Norge har skrevet under den internasjonale avtalen om 30 % reduksjon av svovelutslippene fra 1980 til 1993, og for egen del lovt en reduksjon med 50 %. Nå viser nye beregninger at utslippene igjen øker, og at det er usikkert om Norge vil oppfylle kravet om 30 % reduksjon i 1993. Norge er heller ikke villig til å forplikte seg til 30 % reduksjon av nitrogenoksyd-utslippene, bl.a. fordi dette ville kreve omlegging av samferdselspolitikken. Nitrogenoksyd og svoveldioksyd er trolig de viktigste årsakene til bl.a. skogsdød og fiskedød. Med den planlagte økningen i energiforbruket vil dessuten utslippene av karbondioksyd øke sterkt og bidra til å forsterke drivhuseffekten. Tiltak som er nødvendige for ikke å ødelegge ozonlaget er kjent, men settes ikke i verk. Bl.a. får plast- og kjøleindustrien fritt slippe ut store mengder freongass.

5 50 % av alt spesialavfall "forsvinner"

Vi anklager statsminister Brundtland for at helse- og miljøfarlige stoffer ikke får forsvarlig behandling.

Hvert år forsvinner nær 60 000 tonn miljøgiftige stoffer som etter loven skal tas hånd om av spesialfirma. Dette utgjør om lag halvparten av alt slikt avfall i Norge. De giftige og farlige stoffene blir dumpet på fyllinger, slippes ut i kloakkslam eller sendes rett ut i naturen. Myndighetene vet ikke hvor.

"50 % av spesialavfallet forsvinner"

Foto: Klassekampen.

25 prosent av spesialavfallet sendes ut av landet. Bare de siste 25 prosentene av problemavfallet blir tatt hånd om i Norge. Dette skjer i anlegg som i stor grad skaper miljøproblemer, bl.a. i form av dioxinutslipp.

Det store konsernet Norcem har nylig fått konsesjon til å deponere bl.a. svovelsyre og tungmetaller på Langøya utenfor Holmestrand. Øya ligger i det mest benyttet sommerrekreasjons-området i landet, Oslofjorden. Fra før deponeres bl.a. slagg- og askeprodukter som inneholder kreftframkallende stoffer på øya.

Vi anklager videre statsminister Brundtland for at søppel blir behandlet på en måte som skaper miljøproblemer i stedet for å utnyttes som en ressurs. Verdenskommisjonen peker på nødvendigheten av å bruke naturressursene mer fornuftig, og å produsere mer med mindre energi- og råvareforbruk. De fleste norske bedrifter ser resirkulering av utnyttbare ressurser som ulønnsomt, og myndighetene vil ikke pålegge slik gjenvinning. Nesten alt søppel - også papir, metall og glass og andre materialer som kan gjenvinnes - havner på fyllinger der avrenning, lukt og arealforbruk er et problem for omgivelsene, eller i forbrenningsanlegg som bl.a. avgir tungmetall og dioxiner.

6) Flukt til storbyene, økt sentralisering

Vi anklager statsminister Brundtland for en politikk som utarmer distriktene i Norge og øker presset i byområdene.

Norge var lenge et av de industrialiserte landa som hadde lyktes best i å opprettholde et spredt bosettingsmønster basert på utnytting av lokale ressurser. En skulle tro at Norge som rikt industriland hadde handlefrihet til å unngå den masseflukten til byene som Brundtlandkommisjonen advarer land i den 3. verden mot. Men nå har sentraliseringsprosessen på nytt skutt fart i Norge, og raseringen av distriktene ser ut til å bli verre enn noen gang.

De siste 3 - 4 årene har all befolkningsveksten i Norge kommet i de største byene, og over halvparten i Oslo-området. I hele det nordligste fylket, Finnmark, er fraflyttingen alarmerende. Også i resten av landet skjer det en dramatisk befolkningsnedgang i utkantstrøk. Statsminister Brundtlands industripolitikk går ut på avvikling av en rekke industrieder i distriktene, og sammen med fiskeripolitikken og landbrukspolitikken fører dette til rasering av næringsgrunnlaget. Sentraliseringen av arbeidsplasser skaper også ressursødende og forurensende pendling inn til storbyene.

7) Ingen veiviser for samene i miljøraker

Vi anklager statsminister Brundtland for overgrep mot den samiske befolkningen.

Verdenskommisjonens rapport peker på at mange urbefolkningsgrupper bor i områder som planleggere og "utviklere" ønsker å utnytte, og at denne utnyttinga river opp det lokale miljøet og truer den tradisjonelle

"Vi anklager statsminister Brundtland for overgrep mot den samiske befolkningen". Foto L.M. Hjorthol, Klassekampen.

levemåten. Urbefolkningenes tradisjonelle rettigheter til land og andre ressurser som levemåten deres baserer seg på, må anerkjennes. En grundigere og mer innsiktsfull overveielse av urbefolkningenes interesser er prøvesteinen for en bærekraftig utviklingspolitikk.

Hadde norsk politikk fulgt disse retningslinjene, ville ikke Alta-vassdraget vært utbygd. Fortsatt blir Sameland sett på som et "uutnyttet" område der f.eks. funn av mineraler skal kunne trenge samiske interesser til side. Regjeringen har vedtatt at det skal opprettes et Sameting, men det vil ikke få avgjørelsesmyndighet i spørsmål om disponering av ressurser i de samiske områdene.

8) Verdenstoppen i energiforbruk - og det skal fortsette å øke

Vi anklager statsminister Brundtland for å føre en energipolitikk stikk i strid med Verdenskommisjonens anbefaling om en lavenergi-framtid.

Norge er blant de landene som forbruker mest energi pr. innbygger. I gjennomsnitt forbruker hver norsk innbygger like mye energi som 800 gambiere. Verdenskommisjonens rapport understreker at energiforbruket i industrilandene må reduseres kraftig hvis u-landene skal komme opp på et høyere teknologisk nivå samtidig som det samlede energiforbruket på jorda holdes på et noenlunde forsvarlig nivå. Som eksempel peker rapporten på en reduksjon av energiforbruket i industrilandene med 45 prosent fram til år 2020. Kommisjonen framhever at det særlig er forbruket av fossilt brensel som bør reduseres. Slike brennstoffer er lagerressurser som brukes opp, og forbrenningen fører til forurensning.

Omtrent samtidig med at kommisjonens rapport ble lagt fram, presenterte statsminister Brundtland stortingsmeldingen om regjeringens energipolitikk. Her er det forutsatt 30 prosent økning i energiforbruket fram til år 2000. Hvis denne politikken får fortsette, vil økningen fram til år 2020 bli på nær 80 prosent. Dessuten skal en stor del av det økte forbruket dekkes ved storstilt utbygging av gasskraftverk.

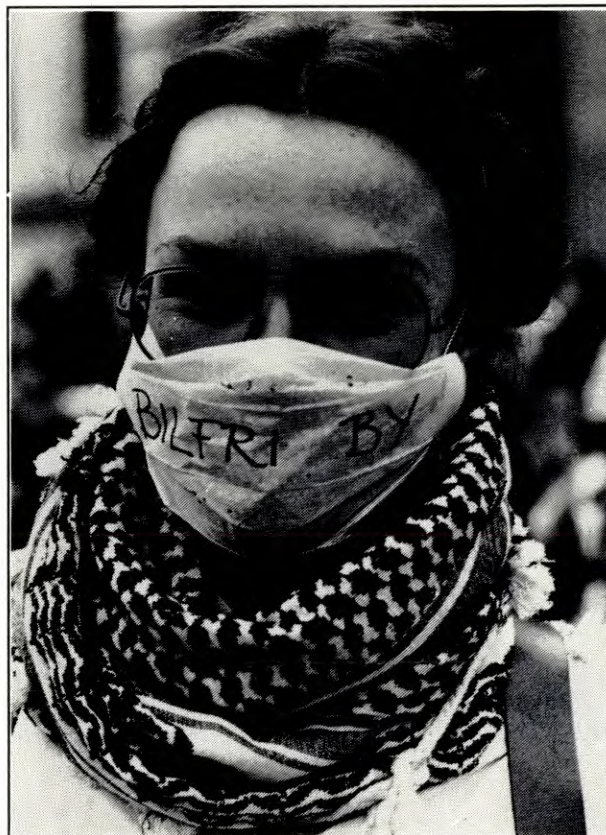
Nødvendigheten av energiøkonomisering framheves i Verdenskommisjonens rapport. Det reviderte nasjonalbudsjettet skjærer ned på bevilgningene til nettopp energiøkonomisering. Fra før satses det lite på det. Kommisjonsrapporten sier det må satses på å utvikle alternative energiformer som jordvarme, vind- og bølgekraft, solenergi o.l. Det er ingen offentlig satsing på dette i Norge.

9) Økende bilisme - nedbygging av kollektivtransporten

Vi anklager statsminister Brundtland for å føre en samferdselspolitikk som øker miljøproblemene.

Verdenskommisjonens rapport peker på at

motorkjøretøyer i stor grad påvirker miljøforholdene i byene i den industrialiserte verden. Et viktig miljøtiltak er å redusere bruken av biler og i stedet bygge ut kollektivtransporten, spesielt med transportmidler som ikke forurensrer. Dette er nødvendig både for å bedre miljøet lokalt og for å nå globale mål om redusert energiforbruk og luftforurensning.

"En samferdselspolitikk som øker miljøproblemene" Foto: Klassekampen.

I Norge viser prognosene 70 prosent økning i biltrafikken fra 1986 til år 2000. Regjeringen gjør ikke noe for å bremse denne veksten, men satser i stedet på å legge til rette for den gjennom storstilt vegbygging. I Oslo og nabokommunene planlegges det å investere rundt 6 milliarder kroner i bygging av nye motorveger. Kollektivtrafikken blir avspist med om lag en halv milliard. I Trondheim er trikken i ferd med å bli lagt ned. Regjeringen gir konsesjon til buss-selskaper som kjører parallelt med og stjeler passasjerer fra jernbanens langdistanseruter. Norges Statsbaner mangler midler til å bygge ut sitt tilbud. I stedet er flere av de mindre jernbanerutene foreslått nedlagt. Høye priser på kollektivtransporten øker bilbruken.

10) En landbrukspolitikk som ødelegger miljøet

Vi anklager statsminister Brundtland for å føre en landbrukspolitikk som gjør Norge mer avhengig av å sulte ut den 3. verden, og som fører til forurensning og utrydding av arter og økosystemer.

Verdenskommisjonens rapport advarer mot overdreven bruk av kunstgjødsel, og peker på at nitrogen og fosfater

fra dette ødelegger vannressursene. Norsk landbruk baserer seg på et høyt forbruk av kunstgjødsel. Statens produktivetsnormer er et viktig hinder for å redusere det.

Effektivitetsnormene har også ført til et ensidig landbruk basert på monokulturer. Jordbruket er blitt mer sårbart for plantesykdommer, og forbruket av sprøytemidler har økt. Effektivitetskravet og gjeldsbyrden fører videre til at bare de lettest drevne landbruksarealene holdes i hevd. Verdifulle landbruksressurser i utkantstrøk og fjellbygder går ut av drift, enda Norge bare kan produsere en brøkdel av maten vi trenger.

Hvert år ofres verdifulle landbruksarealer for å gi plass til stadig mer arealkrevende utbygging av næringsarealer, boligområder og kommunikasjonsanlegg. Nydyrking for å kompensere dette skjer ofte på bekostning av våtmarksressurser eller andre biologisk viktige områder. Skogbrukspolitikken legger liten vekt på andre hensyn enn maksimal lønnsomhet, og fører til ødelegging av leveområdene for en rekke dyrearter.

For AKP (m-l)
For Rød Valgallianse

Kjersti Ericsson
Aksel Nærstad

Fra slaget om Alta-vassdraget. Foto: Klassekampen.

Kildehenvisninger:

- 1) "Vår felles framtid". Tiden, 1987.
- 2) Eystein Jansen: Global luftforurensning og klima. Materialisten nr. 1/87.
- 3) Ola Glesne og Jørn Siljeholm: "Drastiske klimaanringer i vente. Miljømagasinet nr. 2/87.
- 4) Finn Sjøe: "Jordas lunger i fare". Klassekampen, 21.6. 86.
- 5) "Vår felles framtid", kap 7
- 6) Glomsrød og Vigerust: "Luftforurensning og økonomisk vekst" SSB-rapport 1987.

Spørsmål til møte 1:

1. *Hvor raskt bør ikke-fornybare naturressurser som olje, gass, kull osv forbrukes? Bør f.eks. investeringene i Nordsjøen stoppes eller endres radikalt?*
2. *Finnes det ut fra en sosialistisk, solidarisk synsvinkel argumenter for at Norge skal ha et høyere forbruk av energi og andre naturressurser enn folk i den 3. verden? I så fall hvilke, og hvor stor forskjell kan de eventuelt rettferdiggjøre?*
3. *Er befolkningsveksten på jorda en trussel mot miljøet?*
4. *Hvordan fungerer dagens "internasjonalisering" av norsk industri i forhold til globale miljøproblemer?*
5. *Har RV/AKP prioritert miljøspørsmålene for lavt til nå?*

Møte nr. 2

DRIVKREFTENE BAK MILJØPROBLEMENE NASJONALT OG INTERNASJONALT. (Og hvordan de blir usynliggjort).

I det første møtet skaffet vi oss kunnskaper om noen av de viktigste miljøtruslene og om hvor lite norske myndigheter gjør for å avverge dem. I dette møtet vil vi forsøke å skaffe oss bedre oversikt over hvilke drivkrefter det er som står bak den utviklingen som ødelegger miljøet.

Miljøproblemene er ikke noe nytt fenomen i menneskenes historie. Men omfanget av miljøødeleggelser har økt voldsomt under industrialismen og ser ut til å øke i vår tid (1).

Produksjonen øker stadig og teknologien blir mer avansert, i hendene på stadig færre

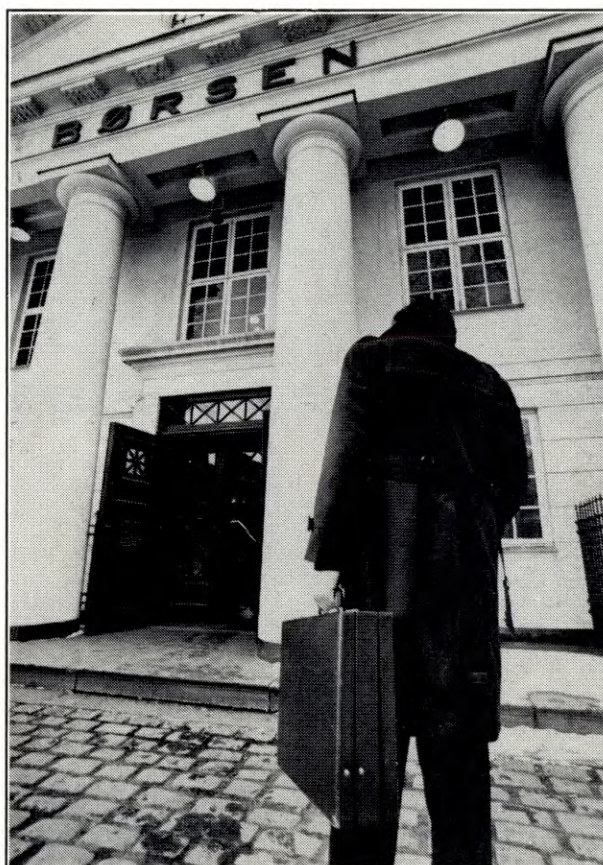
For det første førte industrialismen til en omfattende utnyttelse av naturens rikdommer. Utviklingen av teknologi, kjemi og biologi har gjort menneskene i vår tid i stand til å omforme en stadig større del av naturen til varer, produksjonsutstyr og avfall.

For det andre: Det er et bitte lite antall mennesker som eier, administrerer og styrer både forskning, utvikling og produksjon. Makten blir samlet på stadig færre hender, både i Norge og i verden ellers (2).

Drivkreftene som bestemmer hva slags og hvor mange varer menneskene har bruk for, er konkurransen, eller jakten på profitt. - Det land eller selskap som ikke vil "gå under", må stadig "bedre konkurranseevnen".

Miljøkamp er kamp mot kapitalisme

Det grunnleggende målet for en kapitalistisk økonomi er maksimal profitt. Kapitalismen

Profitt er det overordna målet i den kapitalistiske produksjonen. Foto: Ola Sæter, Klassekampen.

kan inngå mange kompromisser. Den kan akseptere trygdesystemer og sosiale sikkerhetsnett, statsinngrep og miljøforskrifter. Men den kan ikke gi avkall på profitten. Uten profittmaksimering, ingen kapitalisme. Kapitalismen kan heller ikke la være å ekspandere. Å lage produkter som varer et menneskeliv, er kanskje lurt fra et økologisk synspunkt, men fra kapitalismens side er det lite lønnsomt. Hele hensikten med den kapitalistiske penge-sirkulasjonen er at det blir mer penger når kretsløpet er slutt enn da det begynte. Hele det moderne forbrukersamfunnet er utvikla som en

raffinert måte å sikre og utvide dette kretsløpet. Dette betyr at kapitalismen bare i begrenset grad kan integrere økologiske prinsipper i sin økonomiske basis.

HOGST FOR Å FÅ BILLIGE HAMBURGERE.

“I 1974 kjøpte bilkonsernet Volkswagen et 122000 hektar stort område inne i Amazonas. I all hemmelighet sprøytet de skogen med bladfellende midler, og satte deretter hele området i brann. Til tross for at dette var Brasils største skogbrann gjennom tidene, ble det ikke kjent for regjeringen før to år senere ved hjelp av satelittfotografi.

Formålet ved brannen var å rydde plass til en stor kveggfarm, som det blir flere og flere av i regnskogen. Kjøttet eksporteres først og fremst til USAs hamburgerindustri. Over hele Latin Amerika er denne billigkjøttproduksjonen en av de viktigste årsakene til avskogning. To tredjedel av Mellom-Amerikas regnskog er allerede forsvunnet til dette formålet, og fremdeles ødelegges iflg. FAO ca 20.000 kvadratkilometer regnskog av samme grunn”. (Nord-Sør Utvikling nr. 6. 1987, s.21)

Et prosjekt som fører til gigantisk miljø- og ressursødelegging f.eks. om 50 år, vil bli vurdert som lønnsomt hvis det gir store nok, kortsiktige profitter. Profitraten (renta) gjør nåverdien av framtidige katastrofer til en faktor med liten betydning.

Borgerskapet usynliggjør drivkreftene bak miljøproblemene

Denne sammenhengen kan være vanskelig å oppdage, fordi eliten stadig prøver å usynliggjøre den. Den kritiske Brundtland-rapporten setter sin lit til kapitalismens ledere når den skal gi anbefalinger til handling - “En rapport av og for de rike” (3). Det samme gjør Staten ved SFT og Miljøverndepartementet. Det samme kan sies om miljøvernlovgivingen (4) og arbeidsmiljøloven (5) - vanlige folk har liten innflytelse.

Eliten har laget et apparat for å beskytte og usynliggjøre drivkreftene bak miljøproblemene.

Lappverk er blitt en strategi i miljøkampen

Selv om det er relativt enkelt for marxister og store deler av miljøbevegelsen å være enig i at “imperialismen og kapitalismen ødelegger naturen og miljøet”, er vi alle mer eller mindre preget av lappverkstanken. Noen fordi en ikke orker å ta opp kampen mot de enorme kreftene bak den økonomiske utviklingen og den virkning det har på miljøet. Andre fordi de mener miljøet kan bedres innenfor kapitalismen ved å argumentere med at “miljø lønner seg” (6), ved ensidig å appellere til enkeltmenneskets holdninger, stole på at teknologisk utvikling og kunnskap vil bedre miljøet, eller ved at systemets forståelse for helhetsløsninger og plan vil snu utviklingen.

Miljøtiltak som styrker kapitalismen

Disse ideene innen miljøbevegelsen har blitt til en strategi og fungerer på ulike nivå:

Etter disse ideene har det offentlige og næringslivet investert flere titalls milliarder siden Miljøverndepartementet ble opprettet i 1973. Derfor har vi fått Brundtlandrapport (1), Nordsjøkonferanser, 30 %-klubben,

Regjeringen Brundtland kan ikke følge opp Brundtland-kommisjonen sine anbefalinger. Det ville både true profitt og konkurranseevnen... Men kosmetiske endringer vedtas for å roe opinionen. Det gjelder å ha gode miner til slett spill. Foto: Ole John Aandahl, Klassekampen.

miljøvernforskning, miljøvernnavdelinger i fylkene og hovedutvalg for miljøvern i en del kommuner. Dette er positivt arbeid og viktig for folk flest, men det har på sett og vis også bidratt til å styrke kapitalismen. Miljøtiltak gir ofte grunnlag for ny vareproduksjon, og kan bidra til å dempe folks uro.

Enhet mellom kapitalisme og miljøtiltak

Til et visst nivå er det enhet mellom kapitalisme og miljøtiltak. Det kan lett lure en til å tro at vi har funnet nøkkelen innenfor det vi har kalt "lappverkstanken". Men det en kan oppnå på denne måten er begrenset:

For det første øker miljøproblemene uansett globalt (1). For det andre: Først lenge etter at naturen, ja, til og med menneskene, blir berørt, først når konkurranseevnen eller profitten trues, kommer de begrensede miljøtiltakene (7). For å løse de store miljøproblemene trengs svært langsiktige investeringer og helhetlige planer. I dagens økonomiske system skjer det motsatte: Kapitalismen er interessert i raskest mulig forrentning av kapitalen. Planlegging skjer ut fra enkeltinteresser der det viktigste er å bedre konkurranseevnen.

Kapitalismen forskyver og gjemmer, og løser ikke problemene

Miljøtiltak under kapitalismen har som hovedstrategi ikke å løse problemene for natur og folk, men å forskyve dem midlertidig og geografisk, f.eks. ved å grave dem ned, bygge høye skorsteiner, eller eksportere problemene til land i den 3. verden.

Greier de ikke det, er hovedstrategien å få folk flest til å betale miljøinvesteringene, enten ved å øke prisene på varene, redusere lønningene eller øke avgiftene (ved kommunale miljøtiltak). Slik kan miljøtiltak bli lønnsom investering.

Miljøproblemene når oss igjen

I de senere åra har miljøet kommet i fokus igjen fordi problemene har nådd oss igjen og blitt en høyst materiell trussel for menneskene og det miljøet de setter pris på. Problemene

Miljøkatastrofen i Bhopal, - et eksempel.

2. desember 1984:

En arbeidsulykke utløste en kjemisk reaksjon ved Union Carbides store fabrikk i Bhopal i India. Ulykken utviklet seg raskt til den største industri-katastrofee verden noen gang har sett. I løpet av to døgn døde omlag to tusen mennesker i fabrikkens nærmeste omgivelser som følge av giftgassen som rullet som et dødens teppe over byens arbeider- og slum-områder. Samtidig var tusener av andre på flukt unna byen og katastrofen, men døden innhentet mange av dem. Pålitelige kilder hevder at omlag 200.000 andre ble skadd, halparten for livstid.

I dag - snart tre år etter ulykken - kommer det nye syke til hospitalene. Frivillige som arbeider med katastrofen og dens ettervirkninger sier at så mange som 5000 andre kan ha dødd etter ulykken, 40 000 av de skadde kan ha fått uhelbredelige skader på luftveissystemet og lunger. Inntil i dag er det ikke utbetalt fem øre i erstatning til ofrene.

(Kilde: Nord- Sør-utvikling nr. 6/87)

har nådd oss igjen på tross av landegrenser og usynliggjøring. Mens kapitalismen har foretatt lønnsomme miljøinvesteringer har de produsert nye miljøproblemer atskillig raskere. Mengden av varer har økt, det samme har avfallet (10). Teknologien har blitt "farligere" (11) (12). Og teknologiske nyvinninger som kunne tjent menneskeheten positivt, blir misbrukt i hendene på profittstyrte selskaper (genetikk, kjemi, medisinsk strålebehandling).

Verdensøkonomien skyver miljøhensyn til side

I dag ser vi at verdensøkonomien som alle land er vevd inn i, skyver miljøhensyn til side for å berge pengene på kort sikt (13) (8), både internasjonalt og i Norge (9).

Sjelden ser vi kapitalismens begrensninger mer tydelig enn når den skal "løse" dagens miljøproblemer. Brundtlandrapporten er et godt eksempel. Den påviser store trusler mot selve livet på jorda, men kan ikke peke på noen grunnleggende løsninger fordi den ikke

GIFTIGE KJEMIKALIER ET VOKSENDE PROBLEM.

Sakte men sikkert forgifter vi omgivelsene våre. Etter å ha gjort en god jobb med å skjære ned på de velkjente forurensningene, spesielt synlige forurensninger som røyk, understøtter vi nå en snikende spredning av giftige kjemikalier og metaller i så små mengder at det er vanskelig å påvise. Endel av disse forurensningene er giftigere enn noe vi har hatt tidligere. En mistenker DDT, dieldrin og andre sprøytemidler bl.a. for å forårsake kreft og fødeslsskader. Polykloreterte bifenyler (PCB) er en gruppe kjemikalier som består av mer enn 200 typer. De brukes i plaststoffer, elektriske isolatorer og i hydrauliske væsker. De er uvanlige giftige og bestandige, og påvirker vitale organer. En tror at tunge metaller som kvikksølv, bly, kadmium, krom og nikkel framkaller kreft og sykdommer i lunger, hjerte, nyrer og sentralnervesystemet. Likevel produserer vi enorme mengder av disse stoffene. Industrien i USA spyr ut minst 250 millioner tonn giftig avfall årlig. Det tilsvarer **et tonn pr. innbygger**. Enda verre er det at vi kvitter oss med mye av dette på måter som er i strid med grunnleggende miljøkrav. Inntil nylig var dumping i en jordfylling den vanligste måten å kvitte seg med avfallet på. Minst 1000 av disse fyllingene er helsefarlige (USA).

De landene som er kommet lengst, lager 70.000 ulike kjemikalier. De fleste av disse har ikke blitt testet skikkelig for å fastslå langtidsvirkningene på mennesker. Visse forurensende stoffer, spesielt pesticider (plantevernmidler) og PCB akkumulerer seg i fettvevet. Konsentrasjonen øker oppover i

næringskjedene. Denne prosessen kan øke den effektive dosen fra 10 til 100 ganger for hvert trinn. Som en følge av dette kan konsentrasjonen ha økt med en faktor på 1.000.000 når det når mennesket.

Industrilandene beholder heller ikke disse stoffene til eget bruk. USA's produksjon av pesticider (plantevernmidler) har en verdi av 60 milliarder kroner. Av dette blir to femtedeler eksportert, hovedsakelig til utland. Der er ikke sikkerheten så godt utviklet. Av denne eksporten utgjør en firedel kjemikalier **som er forbudt eller pålagt strenge restriksjoner i USA**. (Oxfam anslo i 1981 at den tredje verden hadde 50% av forgiftningene, og 75 % av dødsfallene som følge av pesticidforgiftning. I 1981 ble 750.000 rammet av slik forgiftning. Landene i den 3. verden står for mindre enn 15% av forbruket.)

På denne måten oppstår det en voksende giftsirkel. Ironisk nok blir mange av de produktene som behandles med pesticider fra i-land, dyrket for markeder i de rike land. Nesten halvparten av kaffen USA importerer fra Sør-Amerika inneholder slike kjemiske rester. Forsendelser av oksekjøtt blir av og til stoppet fordi kjøttet inneholder mange ganger mer DDT enn det USA's egne lover tillater. På samme måte har Vest Tyskland avvist forurenset tobakk fra Thailand, og de nordiske landene har avvist frukt og grønnsaker fra Afrika. De giftige kjemikaliene utgjør en av destørste miljøutfordringene.

Kilde: Gaia, miljøatlas.

kan kritisere det kapitalistiske systemet som har konkurranse og profitt som drivkraft.

I dag kan borgerlige økonomer regne ut at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt på sikt å gå til drastiske tiltak for å rense utslippene til Nordsjøen, redusere SO₂ og NO_x-utslippene som skaper sur nedbør, stanse avfolkinga av utkantene, stanse forørkinga, bygge ut kollektivtrafikken spesielt i byene, sikre parker, grønne lunger og friluftsområder osv.

I stedet for å ta konsekvensene av denne kunnskapen, vedtar politikerne bare kosmetiske tiltak for å roe befolkningen. For kapitalismen er nok de nevnte tiltakene lønnsomme, men det lønner seg mer på kort sikt å investere i andre prosjekter, f.eks. informasjons- og datateknologi, oljeutvinning, bilisme, atomindustri, kjemiske fabrikker, kjøpesentra, vareproduksjon...

Det vil være mer lønnsomt å sette pengene i banken enn å investere i et prosjekt som stanser ørkenspredningen i Sahel, sier en av verdens fremste kapasiteter på miljøspørsmål, Loyd Timberlake, for å gi et konkret bilde på hvor lite kapitalismen er i stand til å løse åpenbare og skremmende miljøproblemer.

Dette betyr at bedrifter, land eller kommuner som satser mye kapital på lønnsomme og langsiktige miljøtiltak, vil få svekket konkurranseevnen. De blir tapere i et kapitalistisk samfunn. En ny type sosialistisk/økologisk økonomi må frigjøre seg fra denne konkurransen.

Neste møte vil gå mer konkret inn på hvilke konsekvenser miljøkravene kan få for vanlige folk i Norge. Er det noen motsetning mellom behovene til folk flest i Norge og det å føre en økologisk forsvarlig og solidarisk miljø- og ressurspolitikk?

GIFT OVER GEZIRA.

I Sudan finner man verdens største farm. Den heter Gezira, og er på ca. 1600 kvadratkilometer. Det er den sudanske staten som driver farmen, og man dyrker i hovedsak bomull. Eksportinntektene fra bomullen som produseres her er svært avgjørende for Sudans økonomi. I 1983 stod denne eksporten for 60 prosent av hele landets valutainntekter. Denne kjempeplantasjonen ble derfor raskt et interessant marked for de multinasjonale kjemikonsernene. På midten av 50 tallet startet man opp med besprøying av bomullspalantasjen med pesticider (insektsmidler). Besprøyingen foregikk med fly, og det viktigste insektsmiddelet var DDT. I den første perioden var det nødvendig å sprøyte jordene en gang pr. sesong. Resultatet var "oppløftende": Skadeinnetene forsvant, og avlingene økte. En av de multinasjonale kjemikonsernene som kunne vise til best resultater var det sveitsiske selskapet Ciba Geig. Det hadde fått monopol på sprøyting av et område på 800 kvadratkilometer. For å klare å nå over dette enorme området måtte man ta i bruk 23 fly. I 1972 var bomullshøsten på "deres" område iflg. Ciba 20 - 50 prosent større enn på andre områder. For å oppnå dette resultatet hadde Ciba måttet sprøyte opp til 14 ganger pr. sesong, og man hadde måttet ta i bruk stadig kraftigere giftstoffer. De neste årene gikk bomullsproduksjonen stadig nedover på Ciba sine områder. Sommerfuglene og de andre skadedyrene som ødela avlingene var iferd med å bli resistente. Insektsbesprøyingen hadde ført til den motsatte effekten; Skadedyrenes naturlige fiender hadde blitt utryddet, mens skadedyrene selv hadde blitt resistente. Takket være kjemikonsernenes innsats er nå en biologisk katastrofe iferd med å ramme Gezira. Men dette er ikke den eneste prisen folket i Sudan har måttet betale.

Hele dette frodige området av Sudan er preget av kjemisk forgiftning. Hit har de multinasjonale selskapene eksportert giftstoffer som det ikke lenger er lov å bruke i de rike landa. DDT ble f.eks brukt i Gezira i 10 år etter

at det samme stoffet var blitt forbudt i USA og Europa. Mange andre giftstoffer som ikke lenger er tilgjengelig i de rike landa benyttes i Gezira. Her finner man også de giftigste stoffene som er tillatt brukt i land som Sverige. For å bruke disse stoffene kreves det særskilt utdanna personell utstyrt med beskyttelsesmasker. Et av disse giftstoffene heter Temik. Det er så giftig at det kan være dødelig om man bare får det på huden. I løpet av 1981 og 82 ble det brukt 150 000 kg av dette stoffet. I Gezira strøs det ut over jordene. De som jobber her går barfot, eller med sandaler som består av bare en såle.

Befolkningen rammes.

I 1981 og 1982 ble det kjøpt inn over 3 500 000 liter konsentret insektsgift. Mesteparten av denne gifta ble sprøytet over jordene ved hjelp av fly. Mellom jordene går det vanningskanaler. Her finner dyr og mennesker vann. Det er mange hundre tusen mennesker som har disse kanalene som eneste drikkevannskilde. flyene stopper ikke med sprøytingen når de flyr over disse kanalene. I ku og geitemelk er innholdet av DDT målt til mellom 5 og 6 ppm (parts pr. million). Dett er fire ganger over grenseverdien til FAO, FN. Det er imidlertid ingen som har brydd seg om å registrere effektene på mennesker. Helsepersonell har mer enn nok å gjøre med bl.a malaria etter at malariamyggen har blitt resistent mot bl.a DDT. De som sitter igjen med profitten er de multinasjonale selskapene. Nå koster det mer å besprute områdene enn det koster å plukke bomullen. Det dreier seg om enorme beløp. For å høste inn bomullen trenger man pr. sesong over 1 000 000 mennesker. Mynighetene i Sudan har blitt stadig mer avhengig av de multinasjonale selskapene. Giftsirkelen øker. Fra å sprøyte 1 gang pr. sesong i 1955 var man oppe i 7-9 ganger pr. sesong i 1983. avlingene blir mindre, og stadig større beløp brukes på å finansiere giftgalskapen. (Kilde: "Gift over tredje verden" av A.N Hagerfors og T. Michelsen.).

KILDEHENVISNINGER:

- 1) Brundtland-rapporten ("Vår felles framtid"), Carter-rapporten, Palme- og Brandt-kommisjonene mm
- 2) Maktutredningen, AKPs program (beskrivelsen av utviklingen av makt)
- 3) Finn Sjøe: De herskendes rapport. (Loyd Timberlake "kommenterer Brundtlandkommisjonens anbefalinger)
- 4) "Miljøloven" av Eva Funder Fleischer. Miljølovgivningen verner ikke enkeltmennesket mot gift.
- 5) Arbeidsmiljøloven gir ikke rett til å streike for bedre miljø
- 6) Venstres miljøprogram
- 7) Marianne Gjorv: En miljøpolitisk skandale (omtale av utviklingen i havet utenfor Nord-Norge)
- 8) P. M. Lysestøl: Gjeldskrisa - hvor lenge kan det fortsette?
- 9) Statsbudsjettet for 1988 (revidert)
- 10) Oddvar Lind: Internasjonal landbrukspolitik - et galehus. (Bl.a. om "smørberget")
- 11) Hanne Svarstad: Vi må hindre en ny "grønn revolusjon" (Om bioteknologi)
- 12) Knut Henning Thygesen: Teknologi og miljøvern

FORDYPNINGSTOFF TIL MØTE 2:

- * **Norge og 3. verdens regnskoger.** Kronikk fra Klassekampen av Erik Steineger.
- * **Miljømord under planlegging i Sarawak.**
- * **De multinasjonale selskapene og miljøødeleggelserne.**

- * **En miljøpolitisk skandale.** Kronikk i Klassekampen av Marianne Gjorv.
- * **De herskendes rapport.** Intervju med Lloyd Timberlake i Klassekampen.

FORDYPNINGSTOFF:

NORGE OG 3. VERDENS REGNSKOGER.

-Kronikk sakset fra Klassekampen, av Erik Steineger.

Planene om Bakundammen i Sarawak - den malaysiske delen av Borneo - har igjen brakt Norges i ødeleggelse av verdens regnskoger på dagsorden. For ti år siden var det ÅSV/Hydro som etablerte seg i Brasils jungel; tidligere i år ble Norcems engasjement i rovdriften på Liberias siste regnskoger avslørt i Klassekampen. Denne gangen er det det leverandører av vannkraftteknologi (STK, NEBB, Elektrisk byrå) som ser seg om etter nye markeder i tropiske land. Det er ikke så merkelig ettersom norsk vannkraftutbygging går mot slutten.

Bakuun-prosjektet vil føre til at 650 kvadratkilometer urørt regnskog legges under vann - en kunstig innsjø som blir nesten dobbelt så stor som Mjøsa. Over 5000 mennesker må tvangsflyttes. Planene har ført til store protestaksjoner i Malaysia og internasjonalt. Foreløpig er prosjektet utsatt i 10 år, men problemstillingen er like aktuell fortsatt: Skal norsk industri få delta i

miljøødeleggende prosjekter i tropiske skoger med støtte fra norske myndigheter. La oss se på noen fakta:

Halvparten av de tropiske skogsarealene er forsvunnet siden 1950. Isag foregår avskogingen raskere enn noen sinne; minst 11000 kvadratkilometer forsvinner hvert år - et område som tilsvarer halve fastlands Norge! På en stor internasjonal konferanse i regi av FN i sommer ble denne situasjonen betegnet som "en av de mest alvorlige miljømessige trusler i vår tid" og sammenlignes med konsekvensene av en atomkrig. Ingen - heller ikke i Norge - kan stille seg likegyldig til en slik trussel.

Av de tropiske skogene er regnskogene mest artsrike og komplekse. Av jordas anslagsvis 10 - 30 millioner nålevende plante og dyrearter, lever omlag halvparten i dette miljøet, til tross for at regnskogene dekker mindre enn to prosent av jordas overflate. Vi kjenner i dag til noe mer enn tre millioner regnskogarter, og flere oppdages hver dag, og de fleste bli aldri vitenskapelig registrert eller undersøkt.

Norge har vært delaktig i nedhogging av de siste regnskogene i Liberia. Bak dette engasjementet står Norcem.

På grunn av regnskogenes alder - over 60 millioner år - har regnskogsartene utviklet en enorm variasjon i livsformer, tilpasninger og forsvarsmekanismer. For oss betyr det at de utgjør et stort skattkammer av næringsstoffer, medisiner og kjemikalier - et skattkammer som ennå er så godt som utforsket. De genetiske ressursene som daglig går tapt kan aldri erstattes; genteknologien kan ikke skape nye gener, bare flytte dem.

Regnskogens beboere spiser og nyttiggjør seg et stort antall plante- og dyrearter som ikke er kjent for omverdenen. I 1970 hadde ingen utenfor Sørøst-Asia hørt om vingeblommer, til tross for at stammer i Ny Guinea hadde dyrket dem i generasjoner. I 1974 ble det hurtigvoksende protein og vitaminrike bønneplanten "oppdaget" av det amerikanske Vitenskapsakademiet, og i dag dyrkes den i 70 land.

For vestlig medisin har regnskogplantene og urbefolkningens kunnskap om dem vært en nærmest uutømmelig kilde til utvikling av nye legemidler. Omlag halvparten av de medisinene som selges i USA har en eller flere bestanddeler som stammer fra regskogplanter - enten direkte eller som en modell for kjemisk forbindelse. 70% av de 3000 planteartene som i USA er registrert som virksomme mot kreft er regnskogsarter. Nye legemidler blir stadig oppdaget i regnskogene, og mange har hatt revolusjonerende virkninger. Medisiner mot Malaria, dysenteri, leukemi og andre kreftsykdommer; samt p-piller, cortison og steroider stammer fra regskogplanter. Men den enorme kunnskapskilden som tradisjonell medisin utgjør, er i ferd med å gå tapt. Både råvarene, og de som forvalter kunnskapene utrykkes for godt i takt med skogsødeleggelsene. Mindre enn en prosent av de regnskogsartene som vi kjenner er blitt undersøkt for mulig utnyttelse. Vi vet ikke hvilke ressurser som frarøves framtidens mennesker; de vil heller aldri få vite det.

Avskogingen i tropene får så mye bekymret oppmerksomhet på grunn av det store tapet av genetiske ressurser og virkningen på klimaet. Blant annet bidrar den i høy grad til den mye omtalte drivhuseffekten som følge av økt CO2 innhold i atmosfæren. På den nevnte tropeskogkonferansen i sommer ble det hevdet at det nå ikke lenger er tvil om at avskogningen fører til temperaturstigning på jorda, noe som innebærer at mye av isen som dekker polene vil smelte.

Men man skal ikke glemme at minst 200 millioner mennesker lever i og av regnskogene, og at hele deres eksistensgrunnlag er direkte treuet idag. Det finnes antagelig over 1000 forskjellige stammefolk i dagens tropiske regnskoger og fremdeles er det uten tvil noen som ikke er kjent for omverdenen. Alle disse har gjennom tusenvis av år utviklet kunnskaper og kulturer i nøye samsvar med det miljøet de lever i. Også rent fysisk er de tilpasset livet i regnskogene.

Det er systematiske folkemordsmetoder som til nå har vært den viktigste årsaken til den brutale utryddingen av urbefolkningsgrupper i de tropiske regnskogene. Dynamitt, arsenikk og bakteriologisk krigføring har stadig vært

brukt mot brysomme stammer som hindrer nyriddere i å skaffe seg rask profitt på kvegfarmer og plantasjer. I dag har selve avskogingen blitt en enda større trussel mot urbefolkningsgrupper. Papua Ny Guinea er det landet hvor det idag er det høyeste antallet regnskogstammer. De fleste av landets 700 stammer som hver for seg har sitt eget språk, lever i skogen. Selv om 85% av landet idag er dekket av skog, vil betydelige deler av denne skogen være ødelagt av tømmerhogst og svedjebordbruk i år 2000.

Neddemmingen av store regnskogarealer i forbindelse med kraftverk er en brutal måte å utrydde kulturene på. De enorme demningene innebærer store folkeforflytninger, og ofte er fristene korte.

I Brasil er nylig 30.000 mennesker tvangsflyttet for å gi plass til verdens fjerde største kraftreservoir, Tucuridammen. Slike kraftverk har forholdsvis kort levetid (oftest 20- 50 år) på grunn av de eroderte jordmassene som stadig strømmer inn i den kunstige innsjøen og fyller den opp. Det er altså kortsiktige økonomiske interesser som fortrenger folkegrupper med flere tusen års hevd på slike områder.

Det har til nå ikke vært mye diskusjoner i Norge om eksport av miljøødeleggende teknologi og industrietablering i tropiske skoger. Miljøbevegelsen i Norge bør kjenne sin besøkelsestid og reise denne diskusjonen. Norske myndigheters og industriens holdninger til Sarawakprosjektet og tilsvarende miljømord vil bli en prøvestein på hvor alvorlig de tar Brundtlandkomisjonens anbefalinger.

FORDYPNINGSSTOFF:

MILJØMORD UNDER PLANLEGGING I SARAWAK.

På Malaysia har det i lengre tid vært arbeidet med planer om å bygge Sørøst-Asias største damanlegg i delstaten Sarawak.

Blir planene realisert så betyr det at 650 kvadratkilometer urørt regnskaog skal legges under vann. Denne kunstige innsjøen - Bakundammen - blir nesten dobbelt så stor som Mjøsa. Minst 5200 mennesker fra etniske grupper må flyttes fra området.

Sarawak er med sine 124 000 kvadratkilometer den største av Malaysias 12 delstater. Over halvparten av arealet er fremdels dekket av skog, og mesteparten av skogen er en spesielt verdifull regnskogtype. (Hogges ned i et raskt tempo). De etniske gruppene som bor i området har i lang tid aksjonert mot nåværende, og planlagte inngrep i regnskogen. Nøkler er blitt fjernet fra lastebiler og

skogsmaskiner, tømmerveier er blokkert. Murer av trær er bygd på veiene, og innbyggerene har forsvart skogen med sine egne liv som innsats.

Norsk industri har engasjert seg sterkt i kampen om kon-

trakter i hundremillionersklassen i forbindelse med prosjektet.

Det gjelder bl.a Standard Telefon og Kabel, Kværner Bruk og NEBB.

Norske bedrifter i Malaysia:

Miljøet er ikke vårt ansvar

Norsk industri ser store muligheter i vannkraftprosjekter i Malaysia. Neddemming av tropisk regnskog og tvangsflytting av urbefolkning legger ingen demper på interessen. – Ikke vårt ansvar, sier assisterende informasjonssjef Gunnar Johansen i Standard Telefon- og Kabelfabrikk.

Tekst: ØIVIND FJELDSTAD

Standard Telefon- og Kabelfabrikk (STK) er blant de norske bedriftene som gjerne vil sikre seg kontrakter i vannkraftprosjekter i Malaysia. En bekreftelse på interessen var det at STKs direktør Fredrik Thoresen deltok i delegasjonen som fulgte Kåre Willoch til Malaysia i januar i fjor. Der bekreftet Thoresen STKs interesse ikke minst for Bakun-damprosjektet, prosjektet som innebærer neddemming av 650 kvadratkilometer tropisk regnskog.

Det er sjøkabelen som skal legges fra Sarawak på Borneo til fastlands-Malaysia, som er i sentrum for STKs interesse. Uten denne kabelen vil ikke kraften fra det gigantiske Bakunprosjektet kunne utnyttes.

– Blant annet på grunn av ol-

jeprisutviklingen er Bakunprosjektet utsatt, sier assisterende informasjonssjef i Standard Telefon- og Kabelfabrikk, Gunnar Johansen. – STK har vært med i forundersøkelser for prosjektet etter invitasjon fra malaysiske myndigheter. Når en eventuell anbudsinnbydelse kommer, er vi interessert i å delta. STK ligger helt i front når det gjelder sjøkabelteknologi.

– Det har vært stilt kritiske spørsmål ved konsekvensene av Bakun-prosjektet, både miljømessig og ved at urbefolkningen tvinges til å flytte. Hvordan stiller STK seg til disse spørsmålene?

– Det har vi ikke gjort oss opp noen mening om, sier Gunnar Johansen. – Vi anser det for å være et anliggende for myndighetene i Malaysia. Vi kan ikke blande oss inn i andre lands indre anliggender. Jeg kan ikke se at vi har noe ansvar for slike spørsmål, så lenge det vi gjør ikke er i strid med norsk utenrikspolitikk. Forøvrig vil STK eventuelt bare komme inn når det gjelder sjøkabelen, og ikke ved selve konstruksjonen av Bakun-dammen.

– Har STK vurdert å søke om norske bistandsmidler for å hevde seg i en eventuell anbudskonkurranse?

– Foreløpig er prosjektet på et lite konkret stadium, så det har ikke vært diskutert. Men sjøkabel-prosjektet er på åtte-ti milliarder kroner, og det er for

stort til at STK alene vil kunne påta seg finansieringen.

STK har en nordmann som stedlig representant i Malaysia. Han representerer samtidig Elektrisk Bureau (EB), som også ser med interesse på Bakunprosjektet. EB har allerede fått leveranser knyttet til et annet stort kraftprosjekt i den malaysiske delstaten Sarawak. Også det prosjektet innebar forflytting av flere tusen mennesker. EB deltok ikke i selve byggingen av kraftverket, men fikk kontrakt på telekommunikasjon langs kraftlinjer for å overvåke distribusjon og utnyttelse av kraften fra vannkraftverket. Denne kontrakten ble sikret ved hjelp av støtte fra Departementet for Utviklingshjelp, gjennom ordningen med blandede kreditter.

Informasjonssjef Knut Jacobsen i EB mener at det er vanskelig å si noe sikkert om utviklingseffekten av prosjektene EB er involvert i. – De miljømessige sidene ligger det til andre å vurdere, sier han. – Men jeg mener generelt at de prosjekter vi er involvert i er fremmede for miljø og befolkning. Folk får strøm de får lys og varme.

Jacobsen medgir at EB ikke er noen pådriver når det gjelder å ta miljømessige hensyn. – Men vi har antennene ute når det gjelder sånne ting. Vi vurderer det seriøst når kontroversielle spørsmål kommer opp.

Departementet for Utvik-

lingshjelp (DUH) har gitt tilsagn om støtte til flere norske bedrifter i tilknytning til vannkraftprosjekter i Malaysia. Det største tilsagnet gjaldt et omfattende vannkraftprosjekt i delstaten Perak og gikk til Kværner Brug og National Industri. De konkurrerte i fjor om en ordre som kunne gitt norske leveranser på opp til 100 millioner kroner. Men tilsagnet fra DUH hjalp ikke, de norske bedriftene tapte kampen om kontrakten. Mer hell med seg hadde NEBB, Sørumsand Verksted og Vera som takket være bistandsfinansiering på omkring 14 millioner kroner holde i land en kontrakt om levering av to minikraftverk til Malaysia. Kontrakten ble underskrevet under Willochs besøk i landet.

Under besøket i Malaysia delte Willoch også ut ti stipendier som skulle benyttes av malaysiere for å studere vannkraftteknologi i Norge. Stipendiene ble finansiert av DUH, og ble ifølge Aftenposten sett på som en nyttig investering fra norsk side med tanke på de vannkraftbyggingssprosjekter som Malaysia står overfor. Også daværende statssekretær i DUH, Odd Jostein Sæter knyttet de ti stipendiene til de norske eksportframstøtene i Malaysia. – Det er en betydelig bistandsfinansiering rundt de norske eksportframstøt i Malaysia, sa Sæter til Folkets Framtid i januar i fjor.

Fra Nord-Sør-Utvikling nr. 6/1987.

FORDYPNINGSSTOFF:

DE MULTINASJONALE SELSKAPENE OG MILJØ-ØDELEGGELSENE.

Ødeleggelsene av jordens naturressurser, og økende mengder forurensning, skyldes ikke først og fremst mangel på kunnskaper. Beslutningene om hva som skal produseres, hvilke råstoffer som skal benyttes, hva slags teknologi som skal brukes osv., tas i økende grad av en stadig mindre gruppe mennesker i supermaktene, de store vestlige industrilandene og de multinasjonale selskapene. Ifølge en artikkel i Nord/Sør Utvikling nr. 7. 1987 finnes

det i dag mellom 10.000 og 18.000 transnasjonale selskaper. Av disse har de største 200 industri og produksjonsselskaper fordoblet sin økonomiske innflytelse fra 1960 tallet og fram til i dag. Til sammen står disse 200 selskapene for 1/3 av alt det som produseres av varer og tjenester i verden (med unntak av Øst-Europa og Kina). Tar en for seg finansinstitusjonene så har de 100 rikeste en bruttoformue som tilsvarer halvparten av alt det

som skapes av hele jordas befolkning gjennom et år (unntatt Sovjet og Kina). Disse store selskapene har makt og innflytelse så store som land. General Motors har f.eks like stor omsetning som hele den svenske nasjonen. Disse multinasjonale selskapene fører en knallhard kamp om å tjene mest mulig penger. Det er profitten som bestemmer hva som skal produseres, og hvordan. I kampen om maksimale profitter blir den 3. verden stadig mer interessant. Den 3. verden er ikke først og fremst et område hvor de multinasjonale selskapene investerer mest, men det er i disse landene at de multinasjonale selskapene kan dra inn ekstraordinært store profitter. Her bør man ikke ta hensyn til fagforeninger, eller brysomme pressgrupper som slåss for natur og miljø. Det er dette som har vært motivene for Union Carbide sine investeringer i Bhopal, India. Volkswagens oppkjøp av svære områder i urskogen i Amazonas for produksjon av hamburgerkjøtt. Jo større

problemer de multinasjonale selskapene får med å trekke inn store nok profitter i sine baseområder i den vestlige verden, desto mer presser de på for å "investere" i den tredje verden. Det er dette som er bakgrunnen for STK sine ønsker om å investere i det store planlagte damprosjektet i Sarawak.

Unilever, som er et av verdens største selskap i matvarebransjen, hadde f.eks i 1983 en avkastning på 9% i EF, og 14% i USA. I Latin Amerika var **avkastningen dette året 54%**. Avkastningen i Afrika var på 27%. I den grad de multinasjonale selskapene får problemer med å få "stor nok" profitt i USA, Japan, Vest-Europa, i tida som kommer så vil man søke å kompensere dette med økende rovdrift på den tredje verdens ressurser.

Gigantiske profitter

Hvem som kommer på verdens profitt-topp i 1987 er enda ikke avklart. For 1986 er derimot resultatet klart. Det var Exxon (Esso), det amerikanske oljeselskapet, som vant.

Blant flernasjonale selskaper var Exxon en klar seierherre, med et resultat på 5,4 milliarder dollar (netto). Nummer to ble også en amerikaner – IBM – med 4,8 milliarder og på tredjeplassen kom Shell (britisk/hollandsk) med 3,7 milliarder på pluss-sida.

1986 var altså et godt år for Exxon. Det til tross for de lave oljepri-sene. Godt gjort, må man kanskje si, også ut fra at selskapet bare har 102.000 ansatte, og at fortjenesten dermed er på linje med BNP-et for hele Sri Lanka – et land med en befolkning i yrkesaktiv alder på nesten 10 millioner.

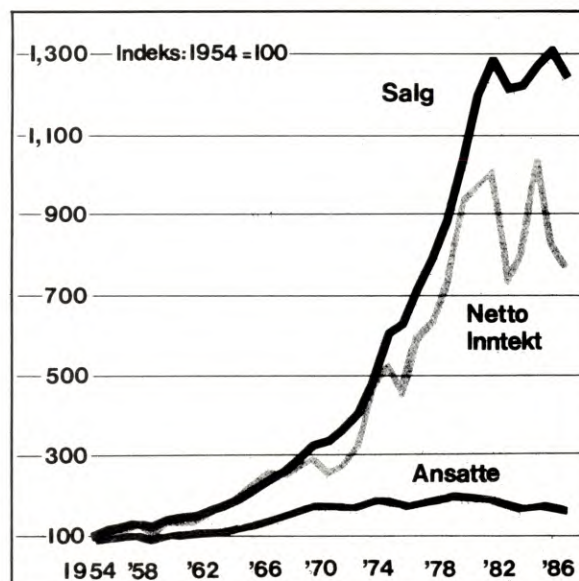
Men med Sri Lanka har det ikke

gått så bra de seinere år. Hva så med profittene i verden generelt?

Tar vi for oss de 500 største amerikanske selskapene, viser det seg at fortjenestene har omlag ti-doblet seg fra tidlig på 1950-tallet til slutten av 1970-tallet. De har steg- get jevnt og trutt i denne perioden, mens på 1980-tallet har i de stag- nert noe. Den følgende figur viser utviklinga.

Oversikt over den økonomiske ut- utviklinga til de 500 største industri- og produksjonselskapene i USA pe- rioden 1954-86. Merk spesielt at mens salg har 12-13 doblet seg har antall ansatte bare fordoblet seg, og har i realiteten også vært fallende på 1980-tallet.

Kilde: Fortune 1987

FORDYPNINGSSTOFF:

EN MILJØPOLITISK SKANDALE.

Av Marianne Gjærv, tidligere leder av Natur og ungdom. Kronikk fra Klassekampen,

Det er hungenød i Barentshavet. Loddebestanden er så liten at den ikke lenger er vitenskapelig målbar. Gytebestanden av av norsk sild er bar en femtedel av det forskerene mener er økologisk forsvarlig. Rekebestanden er halvert fra 1985 til 1986. Utsulta sel innvaderer kysten for å jakte på skinnmagre torsk. Død sjøfugl reker i land langs Finnmarkskysten, og Lomvibestanden er redusert med 90 prosent på et år!

Lista kan gjøres mye lenger, men likevel sitter politikerene

på gjerdet og roper på økt effektivitet og vekst i fiskerinæringa. Hva slags vekst? Vekst med vern? Nei Gro Harlem Brundtland, det kan umulig være dette rapporten fra verdenskommissjonen for jordas miljø og utvikling kaller bærekraftig utvikling.

Norsk fiskeripolitikk er en fiskeripolitisk skandale. Norske myndigheter har tillatt en beskatning som har ført til at nøkkelbestanden i Nord-Europas rikeste havområder er rasert. År etter år har totalkvotene for en rekke fiskeslag vært større enn hva forskerene har anbefalt. Dessuten foregår det en utstrakt dumping av fisk. I vår hersket det en ren "wild west"-stemning på fartøyene som spylte opp til

60 prosent av fangsten overbord. Dette var fisk både over og under minstemål. Det er ikke tillatt å komme i land med for liten fisk, og særlig lønnsomt er det heller ikke. Det hevdes at det hittil i år er spylt over 10.000 tonn ungtorsk på havet, og i vinter lå det lag på lag med dumpa sild i Vestfjorden. Regjeringa har innført dumpingsforbud, men dette må følges opp med kontroll.

I flere år har det også vært mye handel av sild på det svarte markedet, såkalt svart sild. Bestanden er derfor mye hardere beskattet enn det offisielt fangsstatistikkene viser. -Vi vet for lite om årsakene til den økologiske ubalansen sier statsministeren og fiskeriministeren. Dette er et hån mot kystfiskerene, som i flere tiår har advart mot den harde beskatningen ingen av ressursene i Barentshavet. Et prakt eksempelpå feilslått bruk av ressurser finner vi i skjellnæringa. For to år siden var skjellskarapinga den nye, store gullkanta næringa. Det ble bygd skjelltrålere forover en milliard kroner. Halvannet år varte virksomheten, men så falmet gullramma hen. Virksomheta ble nemlig igangsatt uten at størrelsen på skjellbestanden ble fastsatt, og få ante derfor konsekvensene av å skrape bunnen med skjellskrapere.

Et annet feiltrinn er at myndighetene lot ringnotflåten drive rovdrift på sild og lodde. De tok maten ut av munnen på både

torsk, sel, hval og sjøfugl. For etter plankton er lodde og sild de viktigste ledda i næringskjeden.

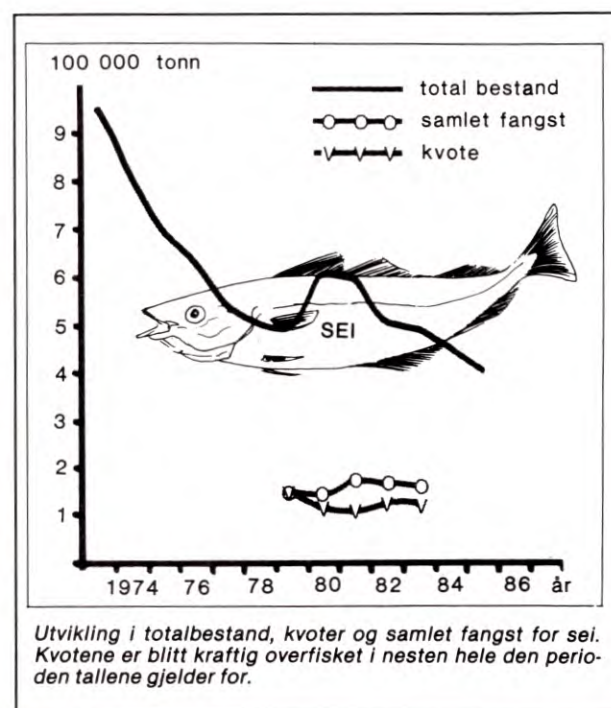
Det har alltid gått opp og ned med bestandene, men det fiskerene fikk oppleve sist vinter burde få ei klokke til å ringe for de fleste. Mye av torsken de fikk var nesten uten lever og rogn, den var svart inni, og helt utmagra. Torsken gikk derfor grådig løs på det den kom over av sild, lodde og reke.

Fiskeriministeren ser likevel lyst på framtida. Eksportørerne har nemlig greid å få til en samarbeidsavtale med snackbarjeden McDonalds. denne avtalen kan øke Norges muligheter på verdensmarkedet. Vi får bare håpe det ikke går med havet som det har gått med regnskaogen i Amazonas- McDonalds kvegdrift har ført til økt hamburgerproduksjon, men samtidig dør folk av sult fordi ørkenen sprer seg. Vil fish-burgerene til McDonalds kunne føre til undersjøisk ørkenspredning?

Jeg er ikke i tvil sier en lofotfisker. Vi er for effektive. Men vi fiskere kan ikke si stopp. Vi har ansvaret for hus og hjem. Hva skal vi leve av? Vi har gjeld på båt og utstyr og må bare henge med. Mer og mer effektivt. Det er dyrt å være offer for en feilslått ressurspolitikk, og det er ingen tvil om at kystfiskerene har tapt mest. Willoch-regjeringa åpnet for at trålerenes frysekonsesjoner ble fjerna, slik at større andel av videreforedelinga skjer ombord i "flytende fabrikker". Litt av hensikten med å bygge ut trålflåten var å sikre en jevn råvaretilgang til foredlingsbedriftene i nordnorske havner, men det er en kjennsgjering at de fleste trålerene kommer sørfra. Fangsten fra fabrikkskipene eksporteres direkte til utlandet, mens fortjenesten går til storbankene i sør. Fire filetfabrikker i Andøy har p.g.a sviktende råvaretilgang permittert over 100 fiskeindustriarbeidere. Omfattende permitteringer har allerede ført til

sterk nedgang i skatteinntektene for kystkommuner som fra før av har slitt med dårlig økonomi. Det er slike forhold som setter fart på avfolkinga av Nord-Norge.

Ressurskrise om to år varslar forskerene. Hører ikke myndighetene etter? Myndighetene hører på reguleringsrådet. Det er de som anbefaler hvor store kvotene bør være. I dette rådet sitter det én havforsker og to representanter fra Fiskeridirektoratet. Resten av medlemmene representerer fiskerinæringa. Med denne sammensetninga rådet har, er det ikke så rart at forskerens anbefalinger blir satt til side når det skal bestemmes over totalkvotene. Må bukken som passer havresekken spise sekken tom før myndighetene våkner.

Fiskeriminister Bjarne Mørk Eidem lovte i valgkampen kontrollører på hver eneste tråler om nødvendig. Vi har hørt lite om dette løftet etter valget. Og når vil kvotesystemet bli endret slik at forskerene blir hørt og mer av fangsten ført til land? Stortinget bør legge opp til en brei, faglig høring omkring den biologiske utviklingen i Barentshavet. Både fiskeridepartementet ved Fiskeridirektoratet og havforskningsinstituttet og polarinstituttene må trekkes inn. Hvorfor ikke kalle det hele et ledd i oppfølgingen av Brundtlandrapporten. For i rapporten står det følgende: "regjeringer må straks starte arbeidet med å gjøre sentrale, nasjonale, økonomiske og sektorpregede organer direkte ansvarlig for å sikre at deres retningslinjer, programmer og budsjetter støtter opp om en utvikling som er økonomisk og økologisk bærekraftig".

Regjeringa Brundtland er ikke noe unntak, snarere tvert imot. Som leder av både landet regjering og kommisjonen som skreiv rapporten har Gro Harlem Brundtland gjort svært lite for å gjøre ord til handling når det gjelder å få ei bærekraftig utvikling i Barentshavet. Hvor står så norske miljøvernere i denne sammenhengen? Stort sett på sidelinjen, men ikke helt. Barentshavutvalget er et nytt skudd på stammen av norsk miljøvernarbeid. Utvalget har sitt ut-

spring i Norges Naturvernforbund og trekker inn fiskere og fiskeriorganisasjoner på lik linje med havforskere, økonomer og politikere. Ved siden av å påvirke til en forsvarlig forvaltning av fiskeriressursene, vil utvalget også arbeide for å verne om sjøpattedyr og sjøfugler. Havforurensning og oljeboring er sentralt i denne sammenheng. Det er viktig at utvalget holder til i Nord Norge, hvor arbeidet først og fremst vil foregå.

Men hvis Bente Aasjord, som er utvalgets heltidsansatte

sekretær skal kunne fortsette sitt banebrytende arbeid, er hun avhengig av solidarisk, og ikke minst økonomisk hjelp utenfra. Det minste du som leser dette kan gjøre er å støtte opp om Barentshavsutvalgets arbeid, slik at Bente og de andre får gjort det arbeidet Brundt-landregjeringen forsømmer.

FORDYPNINGSSTOFF:

DE HERSKENDES RAPPORT.

Søkelyset på Brundtlandkommisjonen sin rapport. Intervju av LLoyd Timerlake. Fra Klassekampen. Skrevet av Finn Sjøe.

Det er den kjente miljøjournalisten Lloyd Timberlake fra Earth-Scan-instituttet i London som karakteriserer Brundtlandrapporten på denne måten. Timberlake holdt i går kveld foredrag på den andre 3.verden konferansen i Oslo der han også vurderte den nå så omtalte rapporten. Men før det skjedde hadde Klassekampen et lengre intervju med ham. Timberlake ble engasjert av verdenskommisjonen for å se kritiskbåde gjennom innhold og form før rapporten ble publisert i april.

Britiske ministre.

På begge ytterfløyer finnes det de som er sinte på rapporten på hver sin måte. Personlig mener jeg de bør ta utgangspunkt i det faktum at dette er en rapport for og av eliten, og dermed har den både sine styrker og begrensninger. Den er for det meste skrevet for regjeringer, og derfor kan en ikke vente finne en åpen radikal kritikk i den sier Timberlake. La meg nevne et eksempel på hvordan enkelte vel-etablerte krefter har reagert. Ettersom jeg hjalp kommisjonen med å forberede rapporten, ble jeg bedt om å informere medlemmer av den britiske regjering om hva som sto i rapporten. Jeg gikk igjennom kapittel for kapittel med dem. Og såpass kan jeg røpe at de var åpenbart skuffet over at de ikke fant noe som de kunne bruke som et påskudd for å fordømme eller glemme hele rapporten. Fordi rapporten er full av viktig informasjon om økokatstrofene og samtidig er omhyggelig formulert, ble de tvunget til å ta den seriøst. Eller i det minste late som de gjorde det, legger Timberlake til med et skjevt smil. La meg først peke på hva jeg personlig mener er rapportens styrke, fortsetter Timberlake.

Først og fremst er rapporten en betydelig dokumentasjon av hvordan de økologiske katastrofene nå utvikler seg. Rapporten krever også at begrepet bærekraftig utvikling må bli en rettesnor for all mnmndrklrig aktivitet. Om en ser på hvordan Verdensbanken, Pengfondet og lignende institusjoner farer fram i den 3. verden, er denne politikken på kollisjonskurs med alle former for bærekraftig utvikling. Verdensbanken kan idag omtale et prosjekt som gjør regnskog til beiteland som en "suksess" dersom det blir gjennomført etter planen, og lånet blir betalt tilbake.

LLoyd Timberlake. Journalist, Earthscan og konsulent for Brundtlandkommisjonen

Men prosjektet er jo ikke bærekraftig i det hele tatt, tvert om vil beiteland om få år være gold ørken. Mens verdensbanken har tjent sitt. I et nøtteskall er det slik de økonomiske systemene som regjeringer i nord inngår som endel av fungerer. Videre krever rapporten internasjonalt samarbeid, i en periode der slikt samarbeid er på sitt dypeste lavmål på 40 år.

Hvem må bestemme?

Rapporten slår også fast at det er et avgjørende vilkår som må til om bærekraftig utvikling skal skapes; at folk flest deltar i de politiske avgjørelser også de som angår miljøspørsmål. Det lyder kanskje ufarlig, men i virkeligheten betyr det at det bare er i land der folk spiller en hovedrolle i politiske avgjørelser som kan regne med å utvikle økonomien de neste tiåra. Og da snakker vi om en uhyre liten prosent av verdens land. Alt dette viser i alle fall for meg at slik kapitalismen fungerer i dag gir den ikke grunnlag for å skape bærekraftig utvikling. Nå kan vi spørre; var Brundtlandkommisjonens hensikt å antyde nettopp dette? Svaret vil jeg overlate til hver enkelt å tenke over, sier Timberlake. Om denne grunnleggende systemkritikken som kan leses gjennomlinjene får noen konsekvenser for de herskende klassenes kurs er et annet spørsmål. Det beste vi kan håpe på er at rapporten

fører til debatt. Det verste som kan skje med den er for å sitere Maurice Strong, den kanadiske formannen i FNs miljøprogram UNEP at den ender sine dager i FNs arkiver etter å ha bli diskutert og rost av alle.

På denne måten har du summert opp både styrker og svakheter ved rapporten sjøl om du ikke benytter begrepet kritikk. I virkeligheten sier du vel også at en miljørapport for folk flest ikke er skrevet? Det stemmer. Når det gjelder den faktiske informasjonen om de økologiske krisene som Brundtlandkommisjonen inneholder, mener jeg den er viktig. I en alternativ rapport for folket ville jeg lagt mer vekt på å gi pedagogiske eksempler på hvordan lokalbefolkningen i Kenya, Peru, Panama og andre steder rammes av den økonomiske politikken som ikke tar miljøhensyn. Jeg ville legge stor vekt på å kartlegge vanlige folks hverdags-problemer, på samme måte som jeg forsøkte å gjøre det i boka Baré en jord som BBC brukte da de laget TV serien som ble vist i Norge i sommer.

De med skoen på.

Jeg ville også invitert et stort antall frivillige, uavhengige organisasjoner tol å skrive hvert sitt kapittel om det de var eksperter på, det være seg jordbruk, kvinners situasjon, byutvikling, folkelig deltakelse i politiske avgjørelser osv, osv, sier Timberlake. Jeg tror de som har skoen på ville kunne beskrive uhyre godt hvilke krefter det er som hindrer bærekraftig utvikling i dag. At mektige krefter som IMF og Verdensbanken idag setter tiltak ut i livet som treffer de aller svakeste hardest er det ingenting om.

Gro Harlem Brundtland sa i et intervju med Klas-sekampen isommer at det nettopp er de mektige en

må sette sin lit til om økokatastrofene skal stanses. Lyder det oppløftende? Timberlake legger med et lett blick den polemiske ballen død. Slik systemet fungerer i dag, og på kort sikt forstår jeg hva hun mener. De mektige er mektige, og de som rammes av tiltaka deres lever som oftest i en uhyre utsatt og vanskelig situasjon. Men problemet er jo at folk flest idag er tvunget til å arbeide og leve innenfor et galt system, et system der de ikke har makt. Hele det økonomiske systemet må derfor endres. Dette er den avgjørdnde utviklingsveien som kan føre ut av det farlige uføret. Men dette er ikke gjort over natta. Her og nå må det gjøres noe for å stanse økokatastrofene. Derfor må de mektige presses med å ta det første skrittet mot denne farlige utviklinga. Dette er mulig om presset nedenfra er sterkt nok. Jeg er samtidig redd for at vi fortsatt vil oppleve store katastrofer før regjeringer og andre mektige krefter våkner opp.

Det haster.

Det vi trenger er politiske og økonomiske systemer som tar vare på økologiske systemer, som ikke ødelegger dem og skaper lidelse og død. Systemene idag ødelegger planeten først og fremst ved å gjøre flere og flere mennesker overflødige og sette dem ute avspill. Den revolusjonen vi trenger er derfor ikke bare enteknologisk revolusjon. Det er en menneskelig revolusjon der minst en fjerdedel av menneskeheten må bringes "tilbake i folden". Nye systemer for politisk maktfordeling, for handel og for økonomisk utvikling må settes på dagsorden. Men dethaster. Denne nye type revolusjon som må ta økologiske hensyn må vinnes i løpet av en kort historisk periode, konkluderer Lloyd Timberlake.

Spørsmål til møte 2:

1. Brundtlandkommisjonen legger sentral vekt på å vinne de mektige nasjonene og selskapene for en miljøpolitikk.

- Hva betyr en slik strategi?
- Finnes det noen annen veg?

2. Denne artikkelen hevder at miljøproblemene øker. Industriledere og politikere hevder ofte at det blir stadig bedre.

- Hva er rett? Ta utgangspunkt i ditt eget miljø, arbeidsplass, by eller bygd.

3. Nevn eksempler på hvordan miljøproblemer forskyves, skjules, "blir borte". (Hvor blir de av?) Ta utgangspunkt i ditt eget miljø.

4. Er det riktig at en del miljøtiltak styrker kapitalismen? Hva betyr en slik påstand for miljøkampen og kampen for sosialisme?

5. Hvorfor kritiserer ikke miljøbevegelsen kapitalismen?

Du finner andre del av dette heftet på http://akp.no/ml-historie/pdf/diverse_temahefter/.